

SAĞLIK TURİZMİ KAPSAMINDA HEKİMİN HUKUKİ SORUMLULUĞUNA UYGULANACAK HUKUKA DAİR BAZI DEĞERLENDİRMELER^(*)

Dr. Öğr. Üyesi **Güven YARAR^(**)**
Öğr. Gör. **Sezgin KARMA^(***)**

Öz

Türkiye’de sağlık turizmi, önemli bir sektör haline gelmiştir. Bununla birlikte sağlık turizmi faaliyetlerinden kaynaklanan hukukî ihtilâfların sayısında da artış olması muhtemeldir. Zira tıp bilimi, insanın biyolojik yapısı gereği riskli bir alandır ve bazı durumlarda hasta, hekimin müdahalesi nedeniyle zarar görebilir. Hasta, hekimin müdahalesinden dolayı zarar gördüğünü iddia ediyorsa farklı sebeplere dayanarak hekimin sorumluluğuna başvurabilir.

Hekimin sorumluluğunun incelendiği ve yabancılik unsuru içermeyen bir uyumsuzlukta yürütülecek hukukî süreç görece basittir; zira uygulanacak hukuk Türk hukukudur. Ancak yabancılik unsuru içeren hukukî ilişkilerde kanunlar ihtilâfı kuralları devreye girecektir. Bu kurallara göre öncelikle olaya uygulanacak hukuk belirlenmeli, uyumsuzluk da belirlenen bu hukuka göre çözüme kavuşturulmalıdır. Yurt dışından tedavi görmek amacıyla Türkiye’yi ziyaret eden sağlık turistleriyle ilgili uyumsuzlukların sayısında artış yaşanacağı da öngörülebilir. Sayısının artacağı öngörülen bu tür uyumsuzluklar, hekimin hukukî sorumluluğunun hangi ülke hukukuna göre belirleneceği sorununu da gündeme getirecektir. Bu bağlamda sağlık turizmi faaliyetlerinden doğan bu tür uyumsuzlukların çözümünde uygulanacak hukukun belirlenmesi de önem arz etmektedir.

Farklı disiplinleri ilgilendiren konunun sınırlandırılması gerekmektedir. Bu çerçevede, öncelikle çalışmamızda ele alınan hekimin serbest çalışan bir hekim olduğu varsayımından hareket edilmiştir. Zira serbest çalışan hekim ile hasta arasındaki ilişki, temelde hekimlik sözleşmesinden doğmaktadır. Çalışmamıza konu edilen sağlık turisti ise yurt dışından Türkiye’ye sağlık hizmeti almak amacıyla kendi çabalarıyla gelen kişidir. Bu nedenle, çalışmamızın kapsamına yalnızca, hasta-hekim ilişkisinin hekimlik sözleşmesi ile kurulduğu ve bu ilişkide yabancılik unsurunun mevcut olduğu uyumsuzluklar dâhil edilmiştir. Dolayısıyla yurt dışından paket tur sözleşmesiyle sağlık hizmeti almaya gelen uyumsuzluklar kapsam dışı bırakılmıştır. Zira paket tur sözleşmeleriyle ilgili özel bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Dolayısıyla çalışmamızın kapsamı belirlenirken hasta-hekim ilişkisinin ve aralarındaki sözleşmenin hukukî niteliği ile hukukî sorumluluğun dayanağı yönünden karışıklık yaşanmaması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler

Sağlık Turizmi, Hekim, Hukukî Sorumluluk, Kanunlar İhtilâfı, Malpraktis.

^(*) [Makalenin Dergiye Geliş Tarihi: 19.02.2024 - Makalenin Kabul Edildiği Tarih: 16.05.2025](#)
[DOI No: 10.54704/akdhfd.1642573](#)

^(**) Antalya Bilim Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı, Antalya, Türkiye
[E-posta:](#)
[Orcid Id: https://orcid.org/0000-0003-2568-9775](https://orcid.org/0000-0003-2568-9775)

^(***) İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu, Mahkeme Büro Hizmetleri Programı, İzmir, Türkiye
[E-posta: sezginkarma@gmail.com](#)
[Orcid Id: https://orcid.org/0000-0002-8130-3913](https://orcid.org/0000-0002-8130-3913)

SOME CONSIDERATIONS ON THE LAW APPLICABLE TO THE LEGAL LIABILITY OF PHYSICIANS IN THE SCOPE OF HEALTH TOURISM

Abstract

As health tourism become more popular in Türkiye, it is likely that there will be an increase in legal disputes related to them. Due to the biological nature of humans, medical science is inherently risky and in some cases, a patient may be harmed as a result of the physician's intervention. If the patient is harmed because of the physician's intervention, they may seek the physician's liability on various grounds.

While the legal process for disputes related to physician's liability without a foreign element is relatively simple. But if the dispute with a foreign element, the Conflict of Laws rules will be in effect. According to Conflict of Laws rules, the applicable law must be determined and the dispute should be resolved via that law. It is expected that there will be an increase in the number of disputes with a foreign element as more health tourists visit Türkiye for medical treatment. In this context, determining the applicable law in resolving health tourism related disputes has gained importance.

This study has been limited in certain aspects. First, the physician addressed in this study is a self-employed physician. This is because the relationship between a self-employed physician and a patient is governed by a medical contract. In this study, the term "health tourist" refers to people who come to Türkiye for medical treatment on their own from abroad. Therefore, the scope of this study is limited to disputes in which the physician-patient relationship is established via a medical contract and includes a foreign element. So, disputes arising from health services obtained through package tour contracts are excluded. This is because a legal regulation has been enacted for package tour contracts.

Keywords

Health Tourism, Physician, Civil Liability, Conflict of Laws, Malpractice.

Extended Abstract

The term "medical tourism" refers to individuals travelling abroad for medical treatment. There are different types of health tourism and this study only focuses on medical tourism which involves medical professionals and provides medical treatment. Any procedure that aims to diagnose and treat the cause of patient's health problems is called medical intervention.

While physical integrity is a fundamental right, medical intervention is an exception to this principle under some circumstances. Only medical interventions performed by authorized medical professionals in accordance with medical standards to protect and improve the patient's health are considered legal.

Medical malpractice occurs if a physician fails to provide the necessary treatment at the required standard of care or when inadequate care results in harm, injury or death. Many cases of medical malpractice can be avoided by adhering to laws and having a good patient-physician communication.

Certain legal elements must be proven for medical malpractice to occur, including the existence of a physician-patient relationship, as well as any omission or wrongful act or deviation from medical standards of care that causes harm to the patient. If there is a foreign element, the court must conduct a characterization analysis to determine the legal meaning of the relevant facts. Then the applicable law will be determined using this characterization analysis. The characterization of a legal dispute with a foreign element is done according to Turkish law.

Civil liability refers to an individual's legal obligation to make amends for harm caused to another person by providing monetary compensation. Physicians face civil liability if they fail to follow and adhere to the required standard of care in a physician-patient relationship.

The Turkish legal system doesn't have specific legislation on medical law. A physician's civil liability is determined according to the law of obligations. When a physician is found liable for harm caused to a patient, the physician must offer compensation for the patient's pain and suffering caused by injury. Physicians can be held legally responsible for several actions including breach of contract, tortious act, negotiorum gestio and culpa in contrahendo.

Legal disputes involving foreign elements arise as a consequence of health tourism, the applicable law is determined by the subject matter, which can include medical malpractice, medical contracts, medical interventions etc. Similarly, the applicable law could be the law of the physician's workplace, the law of the health tourist's permanent residence or the law of the place where the harm occurred and the cause of action arose etc. Therefore, it is understood that the legal dispute may not be resolved solely based on *lex fori*, which is Turkish law for Turkish courts; it may be the law of another country as well.

General regulation under Article 24 of the International Private and Procedural Law (Act. No 5718) (IPPL) which establishes the rules for determining the law to apply to contracts. This rule considers a variety of factors including the geographical locations, the place of performance or the nature of the contract itself. Also, the applicable law may be chosen by the parties. If the parties have not chosen the applicable law, the contract shall be governed by the law of the country where the characteristic performance takes place or where the cause of action arises. Also, if the physician's clinic and treatment process are in that jurisdiction, it can be inferred that Turkish law will govern, especially if the cause of action occurs in Türkiye.

Article 26 of the IPPL governs consumer contracts that include specific conditions. But this article doesn't apply to the contracts analyzed in this study. Because in the legal disputes examined in this paper, the physician's clinic is located in Türkiye.

Article 34 of the IPPL establishes a general rule for tortious acts with civil claims. This provision states that the applicable law will be the law of the country where the tortious act occurred. If the damage occurs in a foreign country, the law of that country will generally apply, also known as *lex fori*. However, if the act and harm are more closely related to another country, that country's law will apply, taking into account factors such as government interest and the "most significant relationship" approach. Additionally, parties may reach an agreement on the applicable law after the tortious act occurs. Furthermore, Turkish law allows the patient to directly file a claim against the physician's insurer.

Article 35 of the IPPL allows patients to determine the applicable law only if their personal information is disclosed without their consent.

The IPPL doesn't have specific regulations regarding the applicable law for *negotiorum gestio* or *culpa in contrahendo* liabilities. Instead, the applicable law for these types of liabilities will be determined in accordance with the IPPL's general rules.

I. KONUYA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR

Sağlık turizmi, farklı ihtiyaçları karşılamaya yönelik çeşitli alt türlerden oluşan bir çatı kavramdır. Sağlık turizminin bu alt türlerinin ana hatlarıyla sunulması, çalışmanın odaklandığı medikal turizmin diğer alt türlerden hangi yönleriyle ayrıldığı göstermek açısından önem taşımaktadır.

A. SAĞLIK TURİZMİ VE TÜRLERİ

Sağlık turizmi, sağlık hizmeti almak isteyen kişilerin bu amaçla bir yerden başka bir yere seyahat etmeleri şeklinde tanımlanmaktadır¹. Yurt dışına yapılan sağlık turizmi faaliyetleri; kişilerin hâlihazırda yaşadıkları ülkede sağlık hizmet-

¹ John Connell, *Medical Tourism*, (Oxfordshire: CABI, 2011), 1; Ayfer Uyanık, "Sağlık Turizmi Hukuku", *Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi*, S. 36 (2015), 88; Fevzi Bülbül, "Sağlık Turizminin Türkiye'deki Gelişimi", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, 2015), 28; Fulya İlçin Gönenç, "Hukukî ve Etik Boyutuyla Medikal Turizm", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 22, S. 3 (2016), 1174; Deniz Defne Kırılı Aydemir, "Uluslararası Sağlık Turizminin Türk Milletlerarası Özel Hukukunun İlgili Maddeleri Kapsamında Değerlendirilmesi", *Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2, S. 2 (2014), 103.

tine ulaşmanın zor ve pahalı olması, yararlanılmak istenen tedavinin hastanın yaşadığı ülkede hukuk kuralları tarafından yasaklanmış olması, hastanın tedavi görmenin yanı sıra tatil de yapmak istemesi gibi farklı gerekçelerle tercih edilebilir. Türkiye, medikal turizm alanında dünyanın önemli ülkeleri arasında yer almaktadır². Uzun yıllardır devlet politikası olarak çok sayıda sağlık turistinin Türkiye'yi tercih etmelerini sağlama amacıyla adımlar atılmaktadır³.

Sağlık turizmi; termal sağlık turizmi, ileri yaş turizmi, engelli sağlığı turizmi ve medikal turizm türlerini bünyesinde barındırmaktadır⁴.

Termal sağlık turizmi; doğal sıcak su kaynaklarından, kaplıçalardan ve çamur birikintileri gibi kaynaklardan faydalanılarak sağlık durumunun iyileştirilmeye çalışıldığı sağlık turizmi çeşididir⁵ ve termal turizmi önemli bir ekonomik büyüklüğe sahiptir⁶.

İleri yaş turizmi; belirli bir yaşın üzerindeki sağlık turistlerinin yalnızca sağlık hizmeti almayı değil; kişisel bakım ihtiyaçlarını da gidermeyi amaçladıkları sağlık turizmi çeşididir⁷.

Engelli sağlığı turizmi ise bedensel veya zihinsel engeller dolayısıyla kişisel bakım ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanan kişilerin bakımlarını sağlayabilmek ve mümkünse tedavi olmak amacıyla başvuru sağlık turizmi çeşididir⁸. Amaçları ve kullanılan yöntemlerin benzerliği nedeniyle ileri yaş turizmi ile engelli sağlığı turizmini aynı başlık altında sınıflandıran görüşler de mevcuttur⁹.

Sağlık turistlerinin başka bir ülkeye seyahat etmesindeki temel amaç alanında uzman hekimlerden profesyonel tıbbî hizmet almak ise burada medikal

² T.C. Ticaret Bakanlığı haberi. Erişim Tarihi: Ocak 22, 2025, <https://ticaret.gov.tr/haberler/saglik-turizminde-kuresel-merkez-turkiye>

³ T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2023 yılı için hazırlanan Türkiye Turizm Stratejisi. Erişim Tarihi: Ocak, 22, 2025, <http://www.sp.gov.tr/upload/xSPTemelBelge/files/J4WC8+20070302-17-1.pdf>

⁴ Bülbül, "Sağlık Turizminin Türkiye'deki Gelişimi", 36.

⁵ Bülbül, "Sağlık Turizminin Türkiye'deki Gelişimi", 36; Melanie Smith ve Catherine Kelly, "Holistic Tourism: Journeys of the Self?", *Tourism Recreation Research* 31, S. 1 (2006), 17; Connell, *Medical Tourism*, 31; Kırılı Aydemir "Uluslararası Sağlık Turizminin Türk Milletlerarası Özel Hukukunun İlgili Maddeleri Kapsamında Değerlendirilmesi", 81.

⁶ Bayram Demir, "Sağlık Turizmine Dair", *Sağlık Turizminde Öne Çıkan Ülkeler Sağlık Sistemleri ve Dünya Sağlık Turizmindeki Yerleri*, Ahmet Yıldız, editör, (Ankara: Nobel Bilimsel Eserler, 2020), 21.

⁷ Erhan Ekingen, "Türkiye Sağlık Turizmi ve Sağlık Sistemi", *Sağlık Turizminde Öne Çıkan Ülkeler Sağlık Sistemleri ve Dünya Sağlık Turizmindeki Yerleri*, Ahmet Yıldız, editör, (Ankara: Nobel Bilimsel Eserler, 2020), 53; Kırılı Aydemir "Uluslararası Sağlık Turizminin Türk Milletlerarası Özel Hukukunun İlgili Maddeleri Kapsamında Değerlendirilmesi", 81.

⁸ John J. Burnett ve Heather Bender Baker, "Assessing the Travel-Related Behaviors of the Mobility-Disabled Consumer", *Journal of Travel Research* 40, S. 1 (2001), 4; Kırılı Aydemir "Uluslararası Sağlık Turizminin Türk Milletlerarası Özel Hukukunun İlgili Maddeleri Kapsamında Değerlendirilmesi", 81.

⁹ Dilaver Tengilimoğlu ve Nurperihan Tosun, "İleri Yaş ve Engelli Turizmi", *Sağlık Turizmi*, Dilaver Tengilimoğlu, editör, (Ankara: Siyasal Kitabevi, 3. Baskı, 2020), 121.

turizmden bahsedilmelidir. Bu çerçevede medikal turizm, tıbbî müdahale ve tıbbî tedaviyi kapsadığından hekimlerin meslek alanına giren sağlık turizmi çeşidi olarak değerlendirilir¹⁰.

B. TIBBÎ MÜDAHALE

Tıbbî müdahale, hastanın sağlığına zarar veren unsurların tanımlanabilmesi ve gerekiyorsa tedavi edilebilmesi için yetkili kişiler tarafından yapılan her türlü müdahalenin genel adıdır¹¹. Türkiye'nin de taraf olduğu Biyoloji ve Tıbbın Uygulanması Bakımından İnsan Hakları ve İnsan Haysiyetinin Korunması Sözleşmesi: İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesi¹² 2005 tarihli Ek Protokol md. 2'de tıbbî müdahale kavramı geniş olarak yorumlanmış; yalnızca fiziksel müdahaleler değil, psikolojik sağlığa ilişkin uygulamalar da tıbbî müdahale kapsamına alınmıştır. Ek Protokolde kişinin yalnızca dış görünüşünü iyileştirme amacıyla estetik müdahaleler yaptırması, adli süreçlerde delil olmak üzere kişinin bedeninden örnekler toplanması ve ruhsal sorunların tedavi edilmesi gibi işlemler de tıbbî müdahale olarak nitelendirilmektedir¹³.

Tıbbî müdahalelerin hukuka uygunluk koşulları, tıbbî müdahaleyi tanımlayan Hasta Hakları Yönetmeliği¹⁴ md. 4'te düzenlenmiştir. Buna göre tıp mesleğini uygulamaya yetkisi olan kişiler tarafından, hastanın sağlığını koruma, hastalıkların teşhis ve tedavisi için meslekî yükümlülük ve standartlara uygun olarak gerçekleştirilen tıbbî müdahaleler hukuka uygun niteliktedir¹⁵.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası¹⁶ md. 17'de vücut bütünlüğünün dokunulmazlığı düzenlenmiş ve bu ilkenin istisnaları arasında tıbbî zorunluluk halleri sa-

¹⁰ Bülbül, "Sağlık Turizminin Türkiye'deki Gelişimi", 37; Hasan Bülent Kantarcı ve Adil Kurban, "The Healthcare Export and the Potential of Health Tourism in Turkey", *The Business & Management Review* 5, (2014), 419.

¹¹ Hasan Tahsin Gökcan, *Tıbbî Müdahaleden Doğan Hukukî ve Cezaî Sorumluluk* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 3. Baskı, 2017), 45; Halide Savaş, *Yargıya Yansıyan Tıbbî Müdahale Hataları* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013), 26; Mehmet Ayan, *Tıbbî Müdahalelerden Doğan Hukukî Sorumluluk* (Ankara: Kazancı Yayınları, 1991), 5; Hayrunnisa Özdemir, "Hekimin Hukukî Sorumluluğu", *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 11, S. 1 (2016) 46; Burcu G. Özcan Büyüktanır ve Dilâ Okyar, *Tıp Hukuku Kısa Ders Kitabı*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2023), 37.

¹² Biyoloji ve Tıbbın Uygulanması Bakımından İnsan Hakları ve İnsan Haysiyetinin Korunması Sözleşmesi: İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun, RG: 09.12.2013-25311.

¹³ Ayrıntılı bilgi için: Yakup Gökhan Doğramacı, *Tıbbi Uygulamadan Kaynaklanan Manevi Tazminat* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 27; Gençer Özdemir, *Tıbbi Müdahale Hatalarından Doğan Maddi Tazminat Sorumluluğu* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 23; Savaş, *Tıbbî Müdahale Hataları*, 26.

¹⁴ Hasta Hakları Yönetmeliği, RG: 01.08.1998-23420.

¹⁵ Onur Kuru, "Tıbbî Müdahalenin Hukuka Uygunluğu: Endikasyon Şartı", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 12, S. 2, (2021), 493; Hatice Nur Aktaş İncel, *Tıbbi Malpraktiste Sorumluluk ve Komplikasyon* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2022) 22; Doğramacı, *Manevi Tazminat*, 82.

¹⁶ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, RG: 09.11.1982-17863.

yılmıştır. Tıbbî müdahaleler, esas itibarıyla vücut bütünlüğünün dokunulmazlığına aykırıdır, ancak birtakım şartların varlığı halinde hukuka uygun hale gelebilir. Haksız fiillerde hukuka aykırılığı ortadan kaldıran haller, Türk Borçlar Kanunu¹⁷ md. 63'te düzenlenmiştir. Buna göre fiil, kanunun verdiği yetkiye dayanarak ve bu yetkinin sınırlarına uygun biçimde gerçekleştirilmelidir. Ayrıca zarar görenin rızasının da hukuka aykırılığı ortadan kaldıracığı belirtilmiştir. Benzer şekilde bir tıbbî müdahalenin hukuka uygun olabilmesi için kanunda yetkilendirilen bir sağlık çalışanı tarafından yapılması ve kural olarak müdahale öncesinde hastanın bilgilendirilerek rızasının alınması gerekmektedir¹⁸.

C. TIBBÎ MALPRAKTİS (TIBBÎ UYGULAMA HATASI) VE UNSURLARI

Hekimin; bilgi eksikliği, özensizlik veya ihmalkârlık nedeniyle tıbbî müdahaleyi tıp biliminin gereklerine, objektif kurallara ve standartlara aykırı şekilde kötü uygulayarak hastaya zarar veren davranışlar sergilemesine tıbbî malpraktis veya tıbbî uygulama hatası adı verilir¹⁹.

Hastanın zarar gördüğü her durumda malpraktisin varlığından bahsedilemez. Malpraktisin oluşması için sonucun öngörülebilir ve engellenebilir olması gerekmektedir²⁰. Ayrıca kural olarak taraflar arasında hasta - hekim ilişkisi bulunmalı, tıbbî müdahale hukuka aykırı olmalı, hekim kusurlu olmalı, hastanın gördüğü zararlar tıbbî müdahale arasında nedensellik bağı bulunmalıdır²¹. Ancak Yargıtay'ın hastada bir zarar meydana gelip gelmemesinin hukukî sorumluluğu etkilemeyeceğine ilişkin kararı da mevcuttur²².

Kusur kavramı, TBK md. 49/1'de sorumluluk doğuran unsurlardan biri olarak düzenlense de kanunda kusurun ne olduğu açıkça tanımlanmamıştır. Öğretide hukuk düzeninin onaylamadığı, genel olarak hoş görülmeven davranışlar kusur olarak ifade edilmektedir²³. Ancak kusur ile kast birbiriyle karıştırılmamalıdır;

¹⁷ Türk Borçlar Kanunu, RG: 04.02.2011-27836. Bundan itibaren TBK olarak anılacaktır.

¹⁸ Hakan Hakeri, *Tıp Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 20. Baskı, 2020), 270; Nur Tavlı, *Tıbbî Müdahalelerde Karar Vericiler ve Rıza* (Ankara: Bilge Yayınevi, 2022) 6; Gökcan, *Hukukî ve Cezaî Sorumluluk*, 188; Kuru, "Tıbbî Müdahalenin Hukuka Uygunluğu: Endikasyon Şartı", 494; G. Özdemir, *Maddi Tazminat Sorumluluğu*, 38.

¹⁹ G. Özdemir, *Maddi Tazminat Sorumluluğu*, 31; İpek Sağlam, "Defansif Tıp Uygulamaları ve Hekimin Mesleki Sorumluluk Sigortası", *Sorumluluk Hukuku Sempozyumu-II Bildiri Kitabı*, Tufan Ögüz ve Kerem Öz, editör, (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2023); Özcan Büyüktanır ve Okyar, *Tıp Hukuku*, 25.

²⁰ Gökcan, *Hukukî ve Cezaî Sorumluluk*, 284.

²¹ Ayşe Gül Hanyaloğlu, *Malpraktis, Hekimler İçin Hukuksal Yaklaşım ve Sigorta Rehberi* (İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi, 2011), 2; Marc S. Stauch, "Medical Malpractice and Compensation in Germany", *Chicago-Kent Law Review* 86, S. 3, (2011), 1168. Ayrıca Y3.HD, 20.09.2021, E. 2020/6585, K. 2021/8637 kararında gerçekleştirilen tıbbî müdahale ile ortaya çıkan zarar arasında nedensellik bağı bulunmadığını açıklayarak hekimin sorumluluğunun bulunmadığına hükmetmiştir.

²² Y13.HD, 28.06.2018, E. 2018/3376, K. 2018/7454. Ayrıca bkz.: G. Özdemir, *Maddi Tazminat Sorumluluğu*, 28.

²³ Murat Doğan, Gökhan Şahan ve İsmail Atamulu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019), 188; Mustafa Alper Gümüş, *Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri*, (Ankara:

kast, yapılan davranış sonucunda zarar doğacağı fail tarafından öngörülmesi ve hatta zarar doğmasının istendiği durumlarda söz konusu olur²⁴. Haksız fiil sorumluluğunun doğmasında sorumlunun kasıtlı veya ihmalkâr davranması önem arz etmez; her iki halde de sorumluluk doğmuş olur²⁵. Örneğin hekim, zarar verme kastıyla hareket etmeyip yalnızca ihmalkârlığı neticesinde kusurlu bulunursa yine malpraktisten dolayı sorumluluğu doğacaktır²⁶. Malpraktise örnek olarak; hastaya yanlış tıbbi müdahalenin uygulanması²⁷, yapılması gereken müdahalenin geç yapılması veya hiç yapılmaması²⁸, yanlış kan grubundan kan nakli gerçekleştirilmesi²⁹, cerrahî müdahalelerden sonra hastanın vücudunda yabancı cisim unutulması³⁰, hekimin sır saklama yükümlülüğüne aykırı hareket etmesi³¹, somut olaya elverişsiz tedavi yönteminin seçilmesi³², hastayla yeterli ve sağlıklı bir iletişimin kurulmaması³³, hasta kayıtlarının tutulmaması³⁴, tıbbî müdahale öncesinde

Yetkin Yayınları, 2021), 448; Özcan Günergök ve Şaban Kayıhan, *Borçlar Hukuku Dersleri (Genel Hükümler)*, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2. Baskı, 2024), 494; Nihat Yavuz, *Borçlar Hukuku El Kitabı*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2. Baskı, 2024), 223.

YHGK, 29.01.2019, E. 2015/2236, K. 2019/34 kararında hukuka aykırılığı fiilin bir hukuk kuralına aykırı olması şeklinde; kusuru da kınanan hareket tarzı şeklinde tanımlamıştır.

²⁴ Gümüş, *Borçlar Genel*, 449; Günergök ve Kayıhan, *Borçlar Genel*, 494.

²⁵ Hüseyin Tuztaş, *Bedensel Zararlar ve Tazminat Davaları*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2024), 40.

²⁶ Doğan, Şahan ve Atamulu, *Borçlar Genel*, 192; G. Özdemir, *Maddi Tazminat Sorumluluğu*, 29.

²⁷ Y13.HD, 23.10.2019, E. 2016/20094, K. 2019/10401 kararında hamile hastaya kullanılan ilaç nedeniyle hastanın hamileliğinin sonlandırılmak zorunda bırakılmasında hekimin sorumlu olduğuna hükmetmiştir. Benzer nitelikte: Y13.HD, 14.11.2019, E. 2018/3646, K. 2019/11286; Y13.HD, 04.05.2020, E. 2018/4135, K. 2020/3689.

²⁸ Y13.HD, 12.11.2019, E. 2016/29889, K. 2019/11196 tarihli kararında hekimin yapacağı müdahaleyi gecikmeden yapması gerektiğini belirtmiştir. Benzer nitelikte: Y13.HD, 07.10.2019, E. 2019/485, K. 2019/9453.

²⁹ D10.D, 24.05.2022, E. 2019/5446, K. 2022/2711 kararında yanlış kan grubundan kan nakli yapılması olayında idarenin kusurlu olduğuna karar vermiştir.

³⁰ Y13.HD, 16.12.2019, E. 2016/23291, K. 2019/12636 kararında hastanın karın boşluğunda sargı bezi unutan hekimin ağır kusurlu olduğuna hükmetmiştir. Benzer nitelikte: Y3.HD, 08.10.2020, E. 2020/3289, K. 2020/5633; Y13.HD, 29.06.2020, E. 2019/4358, K. 2020/5451.

³¹ Y4.HD, 10.09.2013, E. 2013/11809, K. 2013/13931 kararında hastasının fotoğraflarını hastasından muvafakat almadan bir başka dava dosyasına sunan hekimin kusurlu olduğuna karar vermiştir. Benzer nitelikte: Y13.HD, 19.02.2020, E. 2018/3927, K. 2020/2422.

³² Y3.HD, 20.01.2022, E. 2021/5210, K. 2022/211 kararında, hekimin tedavi yöntemleri arasında seçim yaparken hastanın gereksiz risk altına sokulmaması gerektiğinin altını çizmiştir.

³³ Y3.HD, 23.02.2021, E. 2020/8208, K. 2021/1838 kararında tıbbî müdahale öncesinde hastayla sağlıklı bir iletişimin kurulup öyküsünün alınması gerektiğini ve bu durumun ispat yükünün de hekimde olduğunu belirtmiştir.

³⁴ Daha riskli ve acil müdahale gerektiren hastalarla karşılaşıldığından daha sonra hekimin herhangi bir sorumluluğunun doğmaması için acil servislerinde kayıt ve evrak işlerine daha çok önem gösterilmesi hekimin yararına olacaktır. Summer Ghaith, Gregory P. Moore, Kristina M. Colbenson ve Rachel A. Lindor, "Charting Practices to Protect Against Malpractice: Case Reviews and Learning Points", *Western Journal of Emergency Medicine* 23, S. 3, (2022), 417. Benzer şekilde acil olmasa da diğer hastalara göre daha ağır durumda olan hastalar hakkında da detaylı kayıtların tutulması hekimler açısından koruyucu olacaktır. Nina Cek, "The Standards of Proof in Medical Malpractice Cases", *Medicine, Law & Society* 13, S. 2, (2020), 196. Açıklanan duruma paralel

hastanın usulüne uygun şekilde aydınlatılmış onamının alınmaması veya alındığının ispatlanamaması³⁵ gibi olaylar verilebilir.

D. KOMPLİKASYON

İnsanın biyolojik yapısı, tıbbî müdahalelerin zaman zaman öngörülemez şekilde sonuçlanmasına yol açmaktadır. Bazı durumlarda hekimler, tıp biliminin güncel gelişmelerine, hekimlerin uymaları gereken objektif kurallara ve tıbbî standartlara uygun bir müdahale gerçekleştirseler dahi hasta zarar görebilmektedir ve bu durum komplikasyon olarak adlandırılır³⁶. Komplikasyon, bu yönüyle öngörülemez nitelik taşır.

Komplikasyondan dolayı hekimin hukuken sorumlu tutulması, ancak meydana gelen komplikasyonun yönetilemediği hallerde söz konusu olabilir³⁷. Hekimin komplikasyonu yönettiğinden bahsedebilmek için hekimin; bir hekimden bekleneceği üzere komplikasyonun meydana geldiği anda gerekli müdahaleyi yapması, durumu denetlemesi ve hastanın durumunun kötüleşmemesi için imkân dâhilinde çaba harcaması gerekmektedir³⁸.

Medikal turizm faaliyetlerinde esas amaç profesyonel tıbbî hizmet almak olduğundan yabancı ülkelere giden kişilerin beklentisinin, sağlık hizmetini en kısa sürede başarılı bir şekilde almak ve ülkesine dönmek olduğu varsayılabılır. Bu nedenle hasta, tıbbî müdahaleden kısa bir süre sonra ülkesine dönmüşse belli aralıklarla kontrole çağrılmaması, müdahaleyle ilgili istenmeyen sonuçların oluşmasına neden olabilir. Bu istenmeyen sonuçların meydana gelmesinin nedeni malpraktis, komplikasyon veya hastanın kendi kusuru olabilir. Hasta yaşadığı ülkeye döndükten sonra ortaya çıkan sonuç nedeniyle hekime dava açmak isterse somut olaya uygulanacak hukuk, davanın açılacağı devletin kanunlar ihtilâfi kurallarına göre belirlenecektir.

olarak Y3.HD, 23.09.2021, E. 2020/6595, K. 2021/8955 kararında teşhis ve tedaviye ilişkin kayıtların tutulmasının ve mahkemeye sunulmasının hekimin görevi olduğunu ve kayıtların düzenli tutulmamasından dolayı hekimin sorumluluğunun doğacağı yönünde karar vermiştir.

³⁵ Konu hakkında örnek kararlar: YHGK, 22.03.2022, E. 2020/592, K. 2022/356; Y3.HD, 18.01.2022, E. 2021/1863, K. 2022/89; Y3.HD, 01.03.2022, E. 2021/4514, K. 2022/1654; Y3.HD, 24.05.2022, E. 2022/335, K. 2022/4952; Y6.HD, 08.06.2022, E. 2021/4602, K. 2022/3189.

³⁶ Yılmaz Yördem, "Hekimin Hatalı Tıbbî Uygulamaya Bağlı Hukukî Sorumluluğu", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 39, (2019), 147; Gökcan, *Hukukî ve Cezaî Sorumluluk*, 328; Aktaş İncel, *Sorumluluk ve Komplikasyon*, 98; Hakan Hakeri, *Tıp Hukuku El Kitabı*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 23. Baskı, 2021), 405; G. Özdemir, *Maddi Tazminat Sorumluluğu*, 112; Sağlam, "Defansif Tıp Uygulamaları ve Hekimin Mesleki Sorumluluk Sigortası", 41; Özcan Büyüktanır ve Okyar, *Tıp Hukuku*, 24.

³⁷ Gökcan, *Hukukî ve Cezaî Sorumluluk*, 331; Özcan Büyüktanır ve Okyar, *Tıp Hukuku*, 24.

³⁸ Mehmet Demir ve Ecem Kirkit, "Komplikasyon - Malpraktis Ayırımının Tıbbî Özel Hukuk Sorumluluğuna Etkisi", *Çukurova Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 1, S. 1, (2022), 83.

II. HEKİMİN HUKUKÎ SORUMLULUĞU

A. GENEL OLARAK

Hekimin sorumluluğu, çoğunlukla hastanın zarar gördüğü durumlarda ortaya çıkmaktadır. Hekim, mesleğini icra ederken; cezaî, idarî, deontolojik (meslekî) ve hukukî sorumluluk olmak üzere dört farklı alanda sorumluluk taşır³⁹. Bu çalışma kapsamında yalnızca hukukî sorumluluk incelenecektir.

Hukuk alanında sorumluluk, edimini gereken şekilde yerine getirmeyen kişinin bunun sonuçlarına katlanması şeklinde açıklanabilir⁴⁰. Hekimin hukukî sorumluluğu; hasta - hekim ilişkisi içerisinde tıp biliminin gerekliliklerine, standartlarına ve objektif kurallarına uyulmaması, ihmalkâr davranışlar sergilenmesi, beceri ve bilgi eksikliğinden dolayı kusurlu hareket edilmesinden kaynaklanabilir. Türk hukuk sisteminde hekimin hukukî sorumluluğunu düzenleyen özel bir tıp hukuku mevzuatı bulunmamaktadır. Bu nedenle hekimin hukukî sorumluluğu konusunda temelde borçlar hukuku kurallarına göre değerlendirme yapılmaktadır⁴¹.

Hekimin hukukî sorumluluğunun doğabilmesi için taraflar arasında hasta - hekim ilişkisi olmalı, hekim kusurlu ve hukuka aykırı bir müdahalede bulunmalı, hasta da bu müdahale sonucu zarar görmüş olmalıdır⁴².

B. HEKİMİN HUKUKÎ SORUMLULUĞUNUN TÜRLERİ

Hekimlerin hukukî sorumluluğu; sözleşmeden, haksız fiilden, vekâletsiz iş görmeden kaynaklanabilir veya öğretilde bazı görüşlere göre *culpa in contrahendo* sorumluluğu olarak ortaya çıkabilir⁴³. Hukukî sorumluluğun türü; olası bir

³⁹ Yördem, "Hekimin Hatalı Tıbbî Uygulamaya Bağlı Hukukî Sorumluluğu", 132; H. Özdemir, "Hekimin Hukukî Sorumluluğu", 35; Özcan Büyüktanır ve Okyar, *Tıp Hukuku*, 31.

⁴⁰ Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, (Ankara: Legem Yayınevi, 28. Baskı, 2023), 560; Gümüş, *Borçlar Genel*, 91; Ahmet M. Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Turhan Kitabevi, 25. Baskı, 2021), 47; İsmail Kayar, *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Borçlar Hukuku Genel Hükümler - Özel Borç İlişkileri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 11. Baskı, 2019), 43; Doğan, Şahan ve Atamulu, *Borçlar Genel*, 3; Kırılı Aydemir "Uluslararası Sağlık Turizminin Türk Milletlerarası Özel Hukukunun İlgili Maddeleri Kapsamında Değerlendirilmesi", 87; Özcan Büyüktanır ve Okyar, *Tıp Hukuku*, 31.

⁴¹ Firdevs Arslan, "Hekimin Sorumluluğunun Belirlenmesi Bakımından Hekim ile Hasta Arasındaki İlişkinin Hukukî Mahiyeti", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 26, S. 1, (2020), 401.

⁴² Filiz Yavuz İpekyüz, "Hekimin Tazminat Sorumluluğu", *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 20, S. 33, (2015), 28; Çelik Ahmet Çelik, *Tazminat ve Alacaklarda Sorumluluk ve Zamanaşımı*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 3. Baskı, 2018), 848; Gökcan, *Hukukî ve Cezaî Sorumluluk*, 84; Aktaş İncel, *Sorumluluk ve Komplikasyon*, 49. Ayrıca bkz.: Dipnot 21.

⁴³ Detaylı bilgi için bkz.: H. Özdemir, "Hekimin Hukukî Sorumluluğu", 35; Arslan, "Hekimin Sorumluluğunun Belirlenmesi Bakımından Hekim ile Hasta Arasındaki İlişkinin Hukukî Mahiyeti", 419; Yördem, "Hekimin Hatalı Tıbbî Uygulamaya Bağlı Hukukî Sorumluluğu", 137; Yavuz İpekyüz, "Hekimin Tazminat Sorumluluğu", 28; Savaş, *Tıbbî Müdahale Hataları*, 295; Aktaş İncel, *Sorumluluk ve Komplikasyon*, 114; Sağlam, "Defansif Tıp Uygulamaları ve Hekimin Mesleki Sorumluluk Sigortası", 41.

dava sürecinde davanın dayanağını, ispat yükünün tarafını, karşı taraftan talep edilebilecek tazminat türünü ve miktarını değiştirebilir. Aynı zamanda yabancılık unsuru içeren hukukî ihtilâflarda hastanın hukukî yollara başvururken dayandığı sorumluluk sebebi, uyumsuzluğun çözümünde uygulanacak hukuku ve buna bağlı birçok faktörü etkileyebilmesi açısından önem arz etmektedir.

1. Sözleşmeden Doğan Sorumluluk

Hekimlik sözleşmesi; hekimin, hukukun aradığı şartlara uygun bir şekilde tıbbî müdahalede bulunmayı, hastanın da hekime sözleşmede kararlaştırılan ücreti ödeme borcunu yüklediği sözleşmedir⁴⁴. Hekimlik sözleşmesinin tarafları; hasta ile serbest çalışan hekimdir. Arada hastaneler gibi başka kurumların bulunması, kurulan sözleşmenin ve ilişkinin türünü değiştirecektir⁴⁵.

Hekimlik sözleşmesinin hukukî niteliği konusunda öğretide türlü görüşler ileri sürülmektedir. Baskın görüşe ve Yargıtay'ın yerleşmiş içtihatlarına göre hekimlik sözleşmesinin niteliği, kural olarak vekâlet sözleşmesidir. Buna karşın hekimlik sözleşmesini eser sözleşmesi, hizmet sözleşmesi veya *sui generis* sözleşme olarak nitelendiren görüşler de bulunmaktadır⁴⁶. Yargıtay ise estetik müdahaleler eser sözleşmesi kapsamında değerlendirirken diğer tıbbî müdahalelerin vekâlet sözleşmesi çerçevesinde yapıldığı görüşünü benimsemektedir⁴⁷.

2. Haksız Fiilden Doğan Sorumluluk

Haksız fiilden doğan borç ilişkileri, öğretide doğrudan doğruya kanundan doğan sorumlulukların en önemlisi olarak nitelendirilmiştir⁴⁸. Haksız fiilden doğan sorumluluk, TBK md. 49 vd. maddelerinde düzenlenmektedir. Haksız fiil sorumluluğunun doğması için; gerçekleştirilen fiilin hukuka aykırı olması, failin kusurlu olması, üçüncü kişinin bu fiil sonucunda zarar görmüş olması gerekmektedir⁴⁹.

⁴⁴ H. Özdemir, "Hekimin Hukukî Sorumluluğu", 40; Özcan Büyüktanır ve Okyar, *Tıp Hukuku*, 116.

⁴⁵ Bir hasta özel hastaneye gittiğinde, özel hastanede sigortalı olarak çalışan hekimle arasında doğrudan doğruya bir hukuki ilişki kurulmaz ve özel hastane ile hasta arasında hasta kabul sözleşmesi kurulmuş olur. Keza devlet hastanesine gidildiğinde ise hasta ile kamuya ait hastane arasındaki sözleşme özel hukuk sözleşmesi olarak değerlendirilemez. Ayrıntılı bilgi için: Çelik, *Sorumluluk ve Zamanaşımı*, 8; Aktaş İncel, *Sorumluluk ve Komplikasyon*, 49; G. Özdemir, *Maddi Tazminat Sorumluluğu*, 123. Ayrıca YHGK, 07.07.2021, E. 2017/2244, K. 2021/961 kararında hasta kabul sözleşmelerini detaylı olarak açıklamıştır.

⁴⁶ Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, (Ankara: Legem Yayınları, 11. Baskı, 2023), 720; Aydın Zevkliler ve K. Emre Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 21. Baskı, 2021), 634; 1344; Nihan Koyuncu Aktaş, *Hekimin Özen Borcuna Aykırılıktan Doğan Sözleşmesel Sorumluluğu*, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020), 50; Gökcan, *Hukukî ve Cezaî Sorumluluk*, 968; Hakeri, *Tıp Hukuku*, 887; Aktaş İncel, *Sorumluluk ve Komplikasyon*, 118.

⁴⁷ Örnek kararlar: Y15.HD, 03.03.2021, E. 2020/1854, K. 2021/619, 03.03.2021; Y15.HD, 09.11.2020, E. 2020/1808, K. 2020/2925; Y6.HD, 04.10.2022, E. 2021/6148, K. 2022/4506.

⁴⁸ Eren, *Borçlar Genel*, 561.

⁴⁹ M. Kemal Oğuzman ve M. Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt - II*, (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 16. Baskı, 2021), 13; Fikret Eren ve Ünsal Dönmez, *Eren Borçlar Hukuku Şerhi Cilt II*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2022), 1061; Mehmet Ayan, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, (Ankara:

TBK md. 114'e göre haksız fiil sorumluluğuna ilişkin hükümler, kıyas yoluyla sözleşmeye aykırılık hallerine de uygulanır. Ancak haksız fiilden doğan sorumluluk ile sözleşmeden doğan sorumluluk arasında; sorumluluğun temeli ve ispat yükü, yardımcı kişilerin sorumluluğu, zamanaşımı, sorumludan talep edilebilecek tazminat kalemleri bakımından farklılıklar bulunmaktadır⁵⁰.

Hekimin sorumluluk sebeplerinden birkaçı aynı anda mevcutsa sebeplerin yarışması söz konusudur. Bu durumda zarar gören hasta, sebeplerden dilediği birine başvurabilir⁵¹. TBK md. 60, sebeplerin yarışmasını düzenlemektedir. Buna göre, aksi talep edilmedikçe ve kanunda öngörülmedikçe hâkim, zarar gören için en iyi imkânı sağlamak üzere hareket edecektir. Haksız fiil sorumluluğunda failin kurtuluş beyyinesi sayesinde sorumluluktan kurtulabilmesi ve zamanaşımı düzenlemeleri nedeniyle hukukî sorumluluk nedenlerinden hem haksız fiilden doğan sorumluluğun hem sözleşmeye aykırılıktan doğan sorumluluğun mevcut olması halinde sözleşmeye aykırılığa dayanmak, mağdur açısından daha avantajlı olacaktır⁵².

3. Vekâletsiz İş Görmeden Doğan Sorumluluk

Vekâletsiz iş görmenin varlığından bahsedebilmek için iş sahibinin irade beyanı olmadan onun hesabına iş yapılması gerekmektedir⁵³. Trafik kazaları, kalp krizi gibi hastanın bilincinin kapalı olabileceği acil durumlarda veya cerrahî müdahale sırasında hastanın menfaati için yapılan tıbbî müdahalenin genişletilmesi hallerinde müdahaleden önce hastanın aydınlatılması ve müdahale için rızasının alınması mümkün olmayabilir. Böyle durumlarda gerçekleştirilen müdahaleler sonucunda vekâletsiz iş görmeden doğan sorumluluk yoluna başvurulabilir⁵⁴. Bu

Adalet Yayınevi, 12. Baskı, 2020), 287; Eren, *Borçlar Genel*, 592; Bilgehan Çetiner, Andreas Furrer ve Markus Müller-Chen, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021), 310; Kayar, *Borçlar Hukuku*, 41; Doğan, Şahan ve Atamulu, *Borçlar Genel*, 170; Selin Sert Canpolat, "Özel Hastahanelerde Çalışan Doktorların ve Sağlık Personelinin Sorumluluklarının Değerlendirilmesi Bakımından Bir Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararının İncelenmesi", *Terazi Hukuk Dergisi* 3, S. 25, (2008), 41; G. Özdemir, *Maddi Tazminat Sorumluluğu*, 177; Sinan Sami Akkurt, Kemal Erdoğan ve Hüseyin Tokat, *Borçlar Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 4. Baskı, 2021), 185; Gümüş, *Borçlar Genel*, 422; Kırılı Aydemir "Uluslararası Sağlık Turizminin Türk Milletlerarası Özel Hukukunun İlgili Maddeleri Kapsamında Değerlendirilmesi", 98; Günergök ve Kayıhan, *Borçlar Genel*, 457; Tuztaş, *Bedensel Zararlar*, 31.

⁵⁰ Ayan, *Borçlar Genel*, 284; Çetiner, Furrer ve Müller-Chen, *Borçlar Genel*, 308; Yördem, "Hekimin Hatalı Tıbbî Uygulamaya Bağlı Hukukî Sorumluluğu", 152; Yeliz Karan, "Haksız Fiil Sorumluluğu ile Sözleşmeden Doğan Sorumluluğun Karşılaştırılması", *Mustafa Dural'a Armağan*, (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2013), 733; Günergök ve Kayıhan, *Borçlar Genel*, 456. Ayrıca YHGK, 21.02.2018, E. 2017/1001, K. 2018/245 kararında konu özetlenmiştir.

⁵¹ Oğuzman ve Öz, *Borçlar Genel Hükümler Cilt - 2*, 302; Çetiner, Furrer ve Müller-Chen, *Borçlar Genel*, 307. Kurtuluş beyyinesinin, Alman hukukunda da sözleşmeden doğan sorumlulukta akit tarafa koruma sağladığı hakkında bkz.: Stauch, "Medical Malpractice and Compensation in Germany", 1144.

⁵² YHGK, 10.06.2020, E. 2017/14, K. 2020/395.

⁵³ G. Özdemir, *Maddi Tazminat Sorumluluğu*, 133; Zevkliler ve Gökyayla, *Borçlar Özel*, 678.

⁵⁴ Yasemin Yücesoy Yılmaz, "Hekim Aleyhine Açılan Tazminat Davalarında Zamanaşımı Uygulaması", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, S. 23, (2015), 283; Ayan, *Borçlar Genel*, 313; Savaş, *Tıbbî Müdahale Hataları*, 309; Gökcan, *Hukukî ve Cezaî Sorumluluk*, 1032; Arslan, "Hekimin

rada hekimin öncelikli amacı hastayı korumak olduğundan hastanın müdahaleye rıza göstereceği varsayılarak hareket edilir⁵⁵. Hasta, bilincine tekrar kavuştuğunda yapılan müdahaleye muvafakat verirse artık hekimle aralarında vekâlet ilişkisi doğmuş sayılır⁵⁶.

4. *Culpa in Contrahendo* Sorumluluğu

TBK md. 1 doğrultusunda bir sözleşmenin kurulabilmesi için tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarının bulunması gerekmektedir. İşte bu irade beyanlarının açıklanması ve bunların birbiriyle uyumlu olduğunun anlaşılması safhasında sözleşme henüz kurulmamış olsa da tarafların bir hazırlık süreci içerisinde bulunduğu aşıkârdır⁵⁷. Taraflar arasında sözleşme ilişkisi kurulmadan müzakerelerin devam ettiği bu hazırlık aşamasında Türk Medeni Kanunu⁵⁸ md. 2'de düzenlenen dürüstlük kuralı gereğince doğan sorumluluk çeşidine *culpa in contrahendo* sorumluluğu adı verilmektedir⁵⁹. Bu sorumluluğun doğması için daha sonra taraflar arasında sözleşmenin kurulmuş olması gerekmez⁶⁰. Eğer hekim, hasta ile sözleşme hazırlığı aşamasındayken aydınlatma gibi kendisinden beklenen yükümlülükleri yerine getirmez ve hasta bu nedenle zarar görürse bu tür sorumluluğun doğacağı açıktır.

C. HUKUKÎ SORUMLULUĞUN SONUCU

Hekimlerin hukuki sorumluluğu, beraberinde hastanın uğradığı zararları giderme yükümlülüğünü doğurmaktadır. Günümüz hukuk kurallarına göre uğranan zararın giderilmesi, zarar gören kişiye maddî ve manevî tazminat ödemekle sağlanmaktadır⁶¹. Ödenecek tazminatın miktarı belirlenirken taraflar arasında adil bir denge kurulmalıdır. Ödenmesine karar verilen tazminat, tarafları zenginleşme

Sorumluluğunun Belirlenmesi Bakımından Hekim ile Hasta Arasındaki İlişkinin Hukukî Mahiyeti", 416; Yördem, "Hekimin Hatalı Tıbbî Uygulamaya Bağlı Hukukî Sorumluluğu", 137; Hakeri, *Tıp Hukuku*, 891; Aktaş İncel, *Sorumluluk ve Komplikasyon*, 135; Doğramacı, *Manevi Tazminat*, 79; G. Özdemir, *Maddî Tazminat Sorumluluğu*, 184.

⁵⁵ Günergök ve Kayıhan, *Borçlar Genel*, 464.

⁵⁶ Akkurt, Erdoğan ve Tokat, *Borçlar Hukuku*, 229.

⁵⁷ Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 119.

⁵⁸ Türk Medeni Kanunu, RG: 08.12.2001-24607.

⁵⁹ Haluk N. Nomer, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, (İstanbul: Beta Yayıncılık, 18. Baskı, 2021), 459; Hüseyin Hatemi ve K. Emre Gökyayla, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 5. Baskı, 2021), 120; Eren, *Borçlar Genel*, 1277; Yördem, "Hekimin Hatalı Tıbbî Uygulamaya Bağlı Hukukî Sorumluluğu", 137; Aktaş İncel, *Sorumluluk ve Komplikasyon*, 115; G. Özdemir, *Maddî Tazminat Sorumluluğu*, 187; Gümüüş, *Borçlar Genel*, 641.

⁶⁰ Örnek olarak: Y22.HD, 24.12.2018, E. 2017/20291, K. 2018/28025; YHGK, 13.02.2013, E. 2012/13-1220, K. 2013/239.

⁶¹ Gökhan Antalya, *Marmara Hukuk Yorumu - Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt: V/1,2* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı, 2019), 47; Ayan, *Borçlar Genel*, 371; Hakeri, *Tıp Hukuku*, 1054; Akkurt, Erdoğan ve Tokat, *Borçlar Hukuku*, 212; Gümüüş, *Borçlar Genel*, 532; Tuztaş, *Bedensel Zararlar*, 31.

amacıyla hareket etmeye teşvik etmemeli ve yalnızca oluşan zararın giderilmesi-ne yönelik olmalıdır⁶².

Maddî tazminat, mağdurun mal varlığının kendi iradesi dışında azaldığı hal-lerde ödenmektedir⁶³. Malpraktis sonucunda zarar gördüğünü iddia eden hastanın isteyebileceği maddî tazminat kalemleri, TBK’da “ölüm ve bedensel zarar” ile “bedensel zarar” başlıkları altında düzenlenmiştir. TBK md. 53 vd. maddelerine göre hekimden talep edilebilecek tazminatın dayanağı; tedavi giderleri, ka-zanç kaybı, çalışma gücünün azalması veya yitirilmesinden doğan kayıplar, ölüm hâlinde cenaze giderleri, ölenin desteğinden yoksun kalan kişilerin destekten yoksun kalmaları nedeniyle uğradıkları zararlar şeklinde görülebilir⁶⁴.

Hasta; kişilik haklarının zedelenmesi nedeniyle acı, ızdırap, stres, yas gibi duyguları yaşarsa zarar veren hekimin manevî tazminat ödemesini isteyebilir⁶⁵. Hâkim, manevî tazminatın miktarını belirlerken; o anda mevcut olan iktisadî şartlar, zarar gören ve zarar veren tarafların sosyoekonomik durumları, tarafların zararın meydana gelmesindeki kusurları, olayın yaşandığı tarih gibi hususları göz önünde bulundurur⁶⁶.

III. HEKİMİN HUKUKİ SORUMLULUĞUNA UYGULANACAK HUKUK

A. GENEL OLARAK

Yabancılık unsuru içeren hukukî ihtilâfları çözmek için hangi hukukun uygulanacağını tespit etme önemlidir. Zira çalışmamıza konu edilen durumlarda, hekimin doğması muhtemel hukukî sorumluluğunun nedenleri ve sonuçları gibi unsurlar, uygulanacak hukuka göre değişebilir. Uygulanacak hukuk, kanunlar ihtilâfî kurallarına göre belirlenir. Kanunlar ihtilâfî kuralları doğrultusunda somut uyumsuzluğa uygulanacak hukukun tespit edilmesi; öngörülebilirliğin tesis edilmesini, hakkaniyete dayanan sonuçlar alınmasını, kamu düzeninin bozulmamasını sağlamaktadır⁶⁷.

⁶² Fikret Eren ve Ünsal Dönmez, *Eren Borçlar Hukuku Şerhi Cilt III* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2022), 2298; Günergök ve Kayıhan, *Borçlar Genel*, 478; Yavuz, *Borçlar Hukuku*, 225. Farklı sebeplerden dolayı tazminat taleplerinin konu edildiği davalarda Yargıtay’ın tazminat taleplerinde zenginleşme amacı güdülmemesi gerektiğine ilişkin birçok karar mevcuttur. Örneğin: YHGK, 23.06.2020, E. 2018/21, K. 2020/456; YHGK, E. 2017/2207, K. 2020/435.

⁶³ Doğan, Şahan ve Atamulu, *Borçlar Genel*, 227; Savaş, *Tıbbî Müdahale Hataları*, 320; Akkurt, Erdoğan ve Tokat, *Borçlar Hukuku*, 212; Günergök ve Kayıhan, *Borçlar Genel*, 480; Yavuz, *Borçlar Hukuku*, 224; Tuztaş, *Bedensel Zararlar*, 37.

⁶⁴ Ayrıntılı bilgi için: Doğan, Şahan ve Atamulu, *Borçlar Genel*, 229; Yavuz, *Borçlar Hukuku*, 240; Akkurt, Erdoğan ve Tokat, *Borçlar Hukuku*, 212; Gümüş, *Borçlar Genel*, 546.

⁶⁵ Doğan, Şahan ve Atamulu, *Borçlar Genel*, 231; Savaş, *Tıbbî Müdahale Hataları*, 320; Akkurt, Erdoğan ve Tokat, *Borçlar Hukuku*, 214; Gümüş, *Borçlar Genel*, 533; Günergök ve Kayıhan, *Borçlar Genel*, 587; Tuztaş, *Bedensel Zararlar*, 793.

⁶⁶ Yavuz, *Borçlar Hukuku*, 254.

⁶⁷ Aysel Çelikel ve B. Bahadır Erdem, *Milletlerarası Özel Hukuk*, (İstanbul: Beta Yayıncılık, 17. Baskı, 2022), 32; Gülin Güngör, *Türk Milletlerarası Özel Hukuku*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 3. Baskı, 2022), 14.

Milletlerarası özel hukuk kurallarının somut olaya uygulanması için ilgili olayda yabancılık unsuru bulunmalıdır⁶⁸. Sağlık turizmi faaliyetlerinden kaynaklanan uyuşmazlıklarda yabancılık unsurunun bulunması için hastanın yurt dışından Türkiye'ye gelen bir yabancı olması şart değildir. Yerleşim yeri veya mutad meskeni yurt dışında bulunan bir Türk vatandaşının sağlık turizmi amacıyla Türkiye'ye gelmesi hâlinde de yabancılık unsurunun varlığından bahsedilebilir. Öte yandan, yerleşim yeri veya mutad meskeni Türkiye'de bulunan bir yabancı'nın da yabancılık unsurunu taşıyacağı söylenebilir. Ancak çalışmamızın başında belirttiğimiz üzere bu çalışmamızda sağlık turistinin yurt dışından Türkiye'ye gelen bir yabancı devlet vatandaşı olduğu varsayılmakta ve yabancılık unsuru bu çerçevede ele alınmaktadır.

Yabancılık unsuru içeren sağlık turizmi faaliyetlerinde sağlık turistinin, hekime karşı Türkiye'de dava açabilmesi için Türk hukuku uyarınca Türk mahkemesinin milletlerarası yetkiyi haiz olması gerekmektedir. Yetkili bir Türk mahkemesi mevcutsa, ilgili davada Türk hâkimi tarafından uygulanacak hukuk re'sen tespit edilmelidir. Uygulanacak hukukun tespit edilebilmesi için ilk olarak hasta ile hekim arasındaki ilişkinin vasıflandırılması gerekmektedir. Vasıflandırma yapıldıktan sonra kanunlar ihtilâfi kurallarının yardımıyla uygulanacak hukuk tespit edilmelidir. Uygulanacak hukuk Türk hukuku olabileceği gibi yabancı hukuk da olabilir.

Sağlık turizmine konu uyuşmazlıklarda; tıbbî müdahale, tıbbî malpraktis, komplikasyon, hekimlik sözleşmesi gibi hukukî kavramlara uygulanacak hukuku tespit etmek gerekmektedir. Yabancılık unsuru taşıyan sağlık turizmi uyuşmazlıklarına uygulanacak hukuk olarak da hekimin iş yerinin bulunduğu yer hukuku, sağlık turistinin mutad meskeni hukuku, tıbbî müdahalenin gerçekleştirildiği yer hukuku, haksız fiilin ika edildiği yer hukuku, hastadaki zararın meydana geldiği yer hukuku, tarafların aralarında yaptıkları sözleşmede iradî olarak belirledikleri hukuk gibi birçok farklı bağlama noktası karşımıza çıkabilir. Bu olasılıklar doğrultusunda her uyuşmazlığa doğrudan Türk hukukunun uygulanmayacağı ve somut olayın şartlarına göre farklı devlet hukuklarının uygulanabileceği sonucuna varılır.

⁶⁸ Geert Van Calster, *European Private International Law*, (Portland: Hart Publishing, 2. Baskı, 2016), 240; Pippa Rogerson, *Collier's Conflict of Laws*, (Cambridge: Cambridge University Press, 4. Baskı, 2013), 1; Cemal Şanlı, Emre Esen ve İnci Ataman-Figanmeşe, *Milletlerarası Özel Hukuk*, (İstanbul: Beta Yayıncılık, 10. Baskı, 2023), 32; Ergin Nomer, *Devletler Hususi Hukuku*, (İstanbul: Beta Yayıncılık, 22. Baskı, 2017), 5; Vahit Doğan, Seydi Kahveci ve Mehmet Durgun, *Milletlerarası Ticaret Hukuku*, (Ankara: Savaş Kitap, 2020), 76; Gülören Tekinalp, *Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları*, (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 13. Baskı, 2020), 20; Hacı Can ve Ekin Tuna, *Milletlerarası Özel Hukuk*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 4. Baskı, 2019), 36; Ali Gümrah Toker, "5718 Sayılı MÖHUK'ta Düzenlenen Tüketicinin Korunmasına Yönelik Hükümler", *İzmir Barosu Dergisi* 81, S. 3, (2016), 14; Güngör, *Türk MÖH*, 12.

B. VASIFLANDIRMA

Uygulanacak hukukun belirlenebilmesi için öncelikle somut olayda yer alan bağlama konusunun hukukî niteliği belirlenmelidir. Bir hukukî iş, işlem veya ilişkinin farklı devletlerin hukuk sistemlerinde farklı şekilde hukukî nitelendirilmesi sorununa da neden olabilir. Bu durumda öncelikle vasıflandırma ihtilâfının çözülmesi gerekmektedir. Milletlerarası Özel Hukukta vasıflandırma olarak adlandırılan bu müessese, bahsedilen sorunun çözülmesini sağlar⁶⁹. Çalışmamıza konu olabilecek hukukî ihtilâflarda vasıflandırmanın önemi büyüktür. Zira örneğin hekimlik sözleşmesinin hukukî açıdan vekâlet sözleşmesi, tüketici sözleşmesi, eser sözleşmesi veya başka bir sözleşme türü olarak vasıflandırılması hâlinde uygulanacak hukukun değişme ihtimali mevcuttur.

Vasıflandırma, çoğunlukla hâkimin hukukuna göre yapılmaktadır⁷⁰. Türk mahkemeleri söz konusu olduğunda hâkim, vasıflandırmayı Türk hukukuna göre yapar ve daha sonra somut olaya uygulanacak hukuku belirlemek üzere Türk kanunlar ihtilâfı kurallarına başvurur⁷¹.

C. HEKİMLİK SÖZLEŞMESİNDEN DOĞAN UYUŞMAZLIKLARA UYGULANACAK HUKUKUN TESPİTİ

1. Genel Olarak

Sözleşmeden doğan ilişkilere uygulanacak hukuk konusunda Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK)⁷² md. 24'te genel düzenleme yapılmış olup, devam eden maddelerde bazı sözleşme türlerine ilişkin özel bağlama kurallarına yer verilmiştir. Bu maddelerde sözleşmeye uygulanacak hukuk konusunda subjektif ve objektif bağlama kuralları düzenlenmiştir.

2. Subjektif Bağlama Kuralı

Yabancılık unsuru taşıyan bazı uyuşmazlıklarda taraflara, aralarındaki uyuşmazlığın çözümü için hangi devlet hukukunun uygulanacağına özgürce karar

⁶⁹ Şanlı, Esen ve Ataman-Fıganmeşe, *MÖH*, 56; Çelikel ve Erdem, *MÖH*, 77 vd.; Doğan, Kahveci ve Durgun, *Milletlerarası Ticaret Hukuku*, 127; Vahit Doğan, Alper Çağrı Yılmaz ve Lale Ayhan İzmirlir, *Milletlerarası Özel Hukuk* (Ankara: Savaş Kitap, 9. Baskı, 2023), 220; Rogerson, *Collier's*, 267; Berk Demirkol, *Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un 24. Maddesi Çerçevesinde Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk*, (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2. Baskı, 2014), 32 vd.; Can ve Tuna, *MÖH*, 150; Kırılı Aydemir "Uluslararası Sağlık Turizminin Türk Milletlerarası Özel Hukukunun İlgili Maddeleri Kapsamında Değerlendirilmesi", 91; Tekinalp, *Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları*, 36. Vasıflandırma ve vasıf ihtilâfı arasındaki ayrım konusunda bkz. Necla Öztürk, *Milletlerarası Özel Hukukta Aile Kurma Amaçlı Evlilik Benzeri Yaşam Modelleri*, (Ankara, Adalet Yayınevi, 2015), 178 vd.; Güngör, *Türk MÖH*, 32.

⁷⁰ Çelikel ve Erdem, *MÖH*, 88; Ali Önal, "Türk Hukuku ve AB Düzenlemeleri Çerçevesinde Vekâletsiz İş Görmeye Uygulanacak Hukuk", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan)* 22, S. 3, (2016), 2171; Tekinalp, *Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları*, 37.

⁷¹ Çelikel ve Erdem, *MÖH*, 88 vd.

⁷² Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun, RG: 12.12.2007-26728. Bundan itibaren MÖHUK olarak anılacaktır.

verebilme yetkisi tanınmıştır. Tarafların aralarındaki uyuşmazlığa uygulanacak hukuku seçmelerine ilişkin bu kurala sübjektif bağlama kuralı adı verilir⁷³.

Tarafların uygulanacak hukuk seçimine itibar edilip edilmeyeceği, devletlerin milletlerarası özel hukuk kurallarına göre belirlenecektir. Örneğin Türk milletlerarası özel hukuku kurallarına göre taraflar hukuk seçimi yapmışlarsa hâkim, kural olarak, tarafların seçtiği hukuku uygulayacaktır⁷⁴.

Taraflara uygulanacak hukuk seçme yetkisinin verilmesi, belirsizliği bir nebe de olsa önleyeceği ve güven ortamı oluşacağı için önem taşımaktadır⁷⁵. Çalışmamız kapsamına giren hekimlik sözleşmelerinde de taraflar, uyuşmazlık halinde olayın çözümüne uygulanacak hukuku seçmiş olabilirler. Böylelikle taraflar kendilerini bir açıdan güvende hissedeceklerdir. Sağlık turizmi faaliyetlerinin yapılabilmesi için güven ortamının gerekliliği önemlidir.

MÖHUK md. 2/4 gereğince, aksi kararlaştırılmadıkça taraflarca seçilen hukukun maddî hukuk kuralları dikkate alınacaktır⁷⁶. Eğer taraflar, seçtikleri hukukun kanunlar ihtilâfî kurallarının da uygulanmasını isterlerse bunu açıkça belirtmelidirler⁷⁷. Bu nedenle, tarafların hekimlik sözleşmesine uygulanacak hukuku

⁷³ Çelikel ve Erdem, *MÖH*, 321 vd.; Doğan, Yılmaz ve Ayhan İzmirli, *MÖH*, 398; Can ve Tuna, *MÖH*, 412; Mesut Aygün, "MÖHUK Md 24/4. Fıkra Uyarınca En Sıkı İlişkili Hukuk ve Değişiklik Önerisi", *10. Yılında Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun*, Feriha Bilge Tanrıbilir, Gülce Gümürlü Tunçaçıl, editör, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2018), 542; Uğur Tütüncübaşı, *Akit Dışı Borç İlişkilerinde Hukuk Seçme Serbestisi*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2018), 164; Doğan, Kahveci ve Durgun, *Milletlerarası Ticaret Hukuku*, 81; İlyas Arslan, "5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Uyarınca Sözleşmeden Doğan Borç İlişkilerinde Zimnî Hukuk Seçimi", *Public and Private International Law Bulletin* 33, S. 2, (2013), 2; Demirkol, *Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk*, 19; Güngör, *Türk MÖH*, 173; Tekinalp, *Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları*, 277.

⁷⁴ Feriha Bilge Tanrıbilir, "5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un Genel Hükümlerinde Yapılan Değişiklikler Üzerine", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 87, (2010), 201; Zeynep Derya Tarman, "5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK) Uyarınca Yabancılaşma Unsuru Taşıyan Akdi Borç İlişkilerinde Hukuk Seçimi", *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi* 26, S. 1, (2010), 147; Demirkol, *Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk*, 18; Rogerson, *Collier's*, 302; Can ve Tuna, *MÖH*, 223; Hatice Özdemir Kocasakal, "Sözleşmelere Uygulanacak Hukukun MÖHUK m. 24 Çerçevesinde Tespiti ve Üçüncü Devletin Doğrudan Uygulanılan Kuralları", *Public and Private International Law Bulletin* 30, S. 1-2, (2010), 37; Tütüncübaşı, *Hukuk Seçme Serbestisi*, 162; Kırılı Aydemir "Uluslararası Sağlık Turizminin Türk Milletlerarası Özel Hukukunun İlgili Maddeleri Kapsamında Değerlendirilmesi", 97; Güngör, *Türk MÖH*, 173.

⁷⁵ Doğan Kara, "Vekâlet Sözleşmesine Uygulanacak Hukuk", *Public and Private International Law Bulletin* 39, S. 1, (2019), 166; Tütüncübaşı, *Hukuk Seçme Serbestisi*, 25; Tarman, "5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK) Uyarınca Yabancılaşma Unsuru Taşıyan Akdi Borç İlişkilerinde Hukuk Seçimi", 147; Güngör, *Türk MÖH*, 173; Tekinalp, *Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları*, 279.

⁷⁶ Doğan, Kahveci ve Durgun, *Milletlerarası Ticaret Hukuku*, 83; Şanlı, Esen ve Ataman-Fıganmeşe, *MÖH*, 330; Özdemir Kocasakal, "Sözleşmelere Uygulanacak Hukukun MÖHUK m. 24 Çerçevesinde Tespiti ve Üçüncü Devletin Doğrudan Uygulanılan Kuralları", 30; Güngör, *Türk MÖH*, 64; Tekinalp, *Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları*, 282.

⁷⁷ Tanrıbilir, "5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un Genel Hükümlerinde Yapılan Değişiklikler Üzerine", 203; Tarman, "5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK) Uyarınca Yabancılaşma Unsuru Taşıyan Akdi Borç İlişkilerinde Hukuk Seçimi", 154; Tekinalp, *Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları*, 282.

seçmeleri hâlinde sözleşmede aksine bir hüküm yoksa seçilen hukukun kanunlar ihtilâfi kuralları dikkate alınmayacaktır.

Taraflar, aralarındaki uyuşmazlığın çözümünde uygulanacak hukuku açık bir şekilde veya zımnî olarak seçebilir⁷⁸. Sözleşmede açık hukuk seçimi bulunmayan, ancak olayın şartlarından veya sözleşme metninden hukuk seçiminin yapıldığı anlaşılan hallerde zımnî hukuk seçimi yapıldığından bahsedilebilir⁷⁹.

Taraflarca akdedilen ana sözleşmede hukuk seçimi yapılmadıysa daha sonra imzalanacak bir ek sözleşme ile de hukuk seçimi yapılabilir⁸⁰. Sonradan hukuk seçimi yapabilme, MÖHUK md. 24/3 fıkrasında düzenlenmiştir. Yine aynı fıkra göre taraflarca seçilen hukuk, sonradan değiştirilebilir. Hukuk seçiminin sonradan yapılması veya yapılmış hukuk seçiminin değiştirilmesi, ancak üçüncü kişilerin hakları saklı kalmak koşuluyla geçmişe dönük etkili olur. Hakkı kötü etkilenecek kişiler, seçilen hukukun değiştirilmesine rıza göstermezlerse yapılan yeni seçim, o kişiler açısından geçersiz olur⁸¹.

Taraflar, seçtikleri hukukun, yalnızca sözleşmenin hukuken ve ekonomik bağlamda bölünebilen bir kısmına uygulanacağını kararlaştırabilir⁸². Bu durumda

⁷⁸ Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe, *MÖH*, 48; Doğan, Yılmaz ve Ayhan İzmirli, *MÖH*, 401; Arslan, "5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Uyarınca Sözleşmeden Doğan Borç İlişkilerinde Zımnî Hukuk Seçimi", 1; Tarman, "5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK) Uyarınca Yabancılik Unsuru Taşıyan Akdi Borç İlişkilerinde Hukuk Seçimi", 149; Kara, "Vekâlet Sözleşmesine Uygulanacak Hukuk", 167; Demirkol, *Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk*, 108; Vahit Doğan, "Milletlerarası Özel Hukukta Zayıf Âkit Tarafın Korunması", *Public and Private International Law Bulletin* 15, S. 1-2, (1995), 22; Özdemir Kocasakal, "Sözleşmelere Uygulanacak Hukukun MÖHUK m. 24 Çerçevesinde Tespiti ve Üçüncü Devletin Doğrudan Uygulanan Kuralları", 28; Güngör, *Türk MÖH*, 174; Tekinalp, *Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları*, 283.

⁷⁹ Arslan, "5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Uyarınca Sözleşmeden Doğan Borç İlişkilerinde Zımnî Hukuk Seçimi", 1; Tarman, "5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK) Uyarınca Yabancılik Unsuru Taşıyan Akdi Borç İlişkilerinde Hukuk Seçimi", 149; Demirkol, *Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk*, 122; Can ve Tuna, *MÖH*, 414; Toker, "5718 Sayılı MÖHUK'ta Düzenlenen Tüketicinin Korunmasına Yönelik Hükümler", 36; Tekinalp, *Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları*, 284.

⁸⁰ Tarman, "5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK) Uyarınca Yabancılik Unsuru Taşıyan Akdi Borç İlişkilerinde Hukuk Seçimi", 150.

⁸¹ Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe, *MÖH*, 330; Doğan, Yılmaz ve Ayhan İzmirli, *MÖH*, 407; Doğan, Kahveci ve Durgun, *Milletlerarası Ticaret Hukuku*, 97; Tarman, "5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK) Uyarınca Yabancılik Unsuru Taşıyan Akdi Borç İlişkilerinde Hukuk Seçimi", 151; Önal, "Türk Hukuku ve AB Düzenlemeleri Çerçevesinde Vekâletsiz İş Görmeye Uygulanacak Hukuk", 2173; Kara, "Vekâlet Sözleşmesine Uygulanacak Hukuk", 170; Demirkol, *Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk*, 157; Özdemir Kocasakal, "Sözleşmelere Uygulanacak Hukukun MÖHUK m. 24 Çerçevesinde Tespiti ve Üçüncü Devletin Doğrudan Uygulanan Kuralları", 32; Tütüncübaşı, *Hukuk Seçme Serbestisi*, 43; Güngör, *Türk MÖH*, 177.

⁸² Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe, *MÖH*, 329; Çelikel ve Erdem, *MÖH*, 317 vd.; Doğan, Yılmaz ve Ayhan İzmirli, *MÖH*, 406; Özdemir Kocasakal, "Sözleşmelere Uygulanacak Hukukun MÖHUK m. 24 Çerçevesinde Tespiti ve Üçüncü Devletin Doğrudan Uygulanan Kuralları", 40; Doğan, Kahveci ve Durgun, *Milletlerarası Ticaret Hukuku*, 95; Tarman, "5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK) Uyarınca Yabancılik Unsuru Taşıyan Akdi Borç İliş-

kısmî hukuk seçimi yapılmıştır ve bu seçime kural olarak itibar edilmelidir. Nitekim MÖHUK md. 24/2 fıkrasında taraflara açıkça bu hak tanınmaktadır. Ancak kanımızca kısmî hukuk seçimi, uygulamada karışıklıklara neden olabilir. Bu karışıklıklar iş yükünün artmasına ve zaman kaybına sebep olabileceği için böyle bir seçim yapmaktan kaçınılması gerektiği kanaatindeyiz. Buna paralel olarak öğretilerde taraflarca kısmî hukuk seçimi yapılmasının, taraflara sağlayacağı haklarda ve doğuracağı yükümlülüklerde karmaşa yaratacağı durumlarda kısmî hukuk seçiminin dikkate alınmayacağı belirtilmiştir⁸³.

3. Objektif Bağlama Kuralı

Sübjektif bağlama kuralının aksine; tarafların aralarındaki uyuşmazlığın çözümlü için uygulanacak hukuku seçmediği hallerde objektif bağlama kuralı söz konusudur. Tarafların hukuk seçimi yapmamasının nedeni; sözleşme imzalanırken uyuşmazlık yaşanacağını düşünmemeleri, ihmalkârlık, seçim yapabileceklerini bilmemeleri veya kendi tercihleri olabilir. Burada önemli olan, uyuşmazlığın çözümünde uygulanması gereken hukukun Kanunlar İhtilafı kurallarına göre tayin edilecek olmasıdır. Günümüz milletlerarası özel hukuk anlayışına göre taraflarca hukuk seçimi yapılmayan hallerde kural olarak olayla en sıkı ilişkili hukuk uygulanır⁸⁴.

Yabancılık unsuru içeren hekimlik sözleşmesinde hukuk seçimi yapılmadıysa hekimlik sözleşmesine uygulanacak hukuk; tarafların mutad meskeni hukuku, zararın meydana geldiği yer hukuku, sözleşmenin ifa yeri hukuku, haksız fiil sorumluluğuna başvurulursa haksız fiilin ika yeri hukuku, karakteristik edim sahibi olan hekimin kliniğinin bulunduğu yer hukuku gibi bağlama noktalarının kabul edilebilmesi ihtimal dâhilindedir.

Sözleşmeye uygulanacak hukuk taraflarca seçilmemişse MÖHUK md. 24/4 uygulanacaktır. Buna göre, somut olaya uygulanması gereken hukuk, sözleşmeye en sıkı ilişkili olan hukuktur⁸⁵. Ayrıca ilgili fıkranın son cümlesinde *daha sıkı ilişkili hukuk* kavramından bahsedilmiş, daha sıkı ilişki kavramının ne anlama geldiği hâkimin takdirine bırakılmıştır.

En sıkı ilişkili hukuk, meslekî faaliyetlere ilişkin sözleşmelerde karakteristik edim borçlusunun sözleşmenin kuruluş anındaki iş yeri hukuku olarak yorum-

kilerinde Hukuk Seçimi", 151; Kara, "Vekâlet Sözleşmesine Uygulanacak Hukuk", 170; Demirkol, *Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk*, 148; Can ve Tuna, *MÖH*, 415; Güngör, *Türk MÖH*, 177; Tekinalp, *Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları*, 281.

⁸³ Doğan, Yılmaz ve Ayhan İzmirlî, *MÖH*, 406.

⁸⁴ Şanlı, Esen ve Ataman-Fıganmeşe, *MÖH*, 341; Güngör, *Türk MÖH*, 179.

⁸⁵ Çelikel ve Erdem, *MÖH*, 398; Doğan, Kahveci ve Durgun, *Milletlerarası Ticaret Hukuku*, 99; Demirkol, *Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk*, 162; Doğan, "Milletlerarası Özel Hukukta Zayıf Âkit Tarafların Korunması", 23; Aygün, "MÖHUK Md 24/4. Fıkra Uyarınca En Sıkı İlişkili Hukuk ve Değişiklik Önerisi", 542; Güngör, *Türk MÖH*, 179; Tekinalp, *Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları*, 306.

lanmaktadır⁸⁶. Karakteristik edim kavramı, sözleşmeyi karakterize eden, sözleşmeye ağırlığını, ismini veren edimdir⁸⁷. Hekimlik sözleşmelerinde karakteristik edim, hekimin üstlendiği tıbbî müdahaleyi gerçekleştirme edimidir. Bu çalışmada hekimlerin Türkiye’de çalıştıklarını varsaydığımızdan burada en sıkı ilişkili hukukun Türk hukuku olacağı düşünülebilir. Hekimlik sözleşmesi, kural olarak vekâlet sözleşmesi kabul edildiğinden ve vekâlet sözleşmeleri de MÖHUK’ta özel olarak düzenlenmediğinden hekimlik sözleşmelerine kural olarak MÖHUK md. 24 uygulanacaktır.

Kanunlar ihtilâfı kurallarında bazı türdeki sözleşmelerin özel olarak düzenlenmesinin sebeplerinden biri, sözleşmenin zayıf tarafının hukuken korunmasını sağlamaktır⁸⁸. Örneğin tüketici sözleşmeleri de bu amaçla düzenlenen sözleşmelerdendir. Tüketici sözleşmelerinde tarafların seçtiği hukukun geçerli olabilmesi için seçilen hukukun tüketiciye sağladığı koruma, tüketicinin mutad meskeni hukukunun sağladığı asgarî derecedeki korumaya göre daha yüksek seviyede olmalıdır. Böylelikle tüketici korunmuş olur⁸⁹.

MÖHUK md. 26/2’de belirtilen tüketici sözleşmelerine, taraflarca hukuk seçimi yapılmamışsa ancak bazı şartların varlığı hâlinde tüketicinin mutad meskeni hukuku uygulanır⁹⁰. Bu şartlar, (a) ilgili sözleşmenin tüketicinin mutad meskeninin olduğu ülkede, davet veya ilan üzerine imzalanmış olması; (b) tüketicinin siparişi mutad meskeninde vermesi; (c) taraflar arasındaki sözleşme satım sözleşmesi ise tüketicinin malı, satıcının düzenlediği gezi kapsamında başka bir ülkede alması şeklinde düzenlenmiştir. Çalışmamız kapsamında yorumlandığı zaman hekimlik sözleşmesi eğer sağlık turistinin mutad meskeninde imzalandıysa MÖ-

⁸⁶ Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe, *MÖH*, 325 vd.; Adrian Briggs, *The Conflict of Laws* (Oxford: Oxford University Press, 3. Baskı, 2013), 239; Kara, “Vekâlet Sözleşmesine Uygulanacak Hukuk”, 173; Demirkol, *Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk*, 221; Can ve Tuna, *MÖH*, 417; Özdemir Kocasakal, “Sözleşmelere Uygulanacak Hukukun MÖHUK m. 24 Çerçevesinde Tespiti ve Üçüncü Devletin Doğrudan Uygulanan Kuralları”, 55; Güngör, *Türk MÖH*, 180; Tekinalp, *Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları*, 289.

⁸⁷ Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe, *MÖH*, 345; Demirkol, *Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk*, 221; Güngör, *Türk MÖH*, 180; Tekinalp, *Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları*, 289.

⁸⁸ Van Calster, *European PIL*, 203; Doğan, “Milletlerarası Özel Hukukta Zayıf Âkit Tarafın Korunması”, 24; Toker, “5718 Sayılı MÖHUK’ta Düzenlenen Tüketicinin Korunmasına Yönelik Hükümler”, 21; Tekinalp, *Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları*, 335.

⁸⁹ Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe, *MÖH*, 337; Çelikel ve Erdem, *MÖH*, 357 vd.; Tarman, “5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK) Uyarınca Yabancılık Unsuru Taşıyan Akdi Borç İlişkilerinde Hukuk Seçimi”, 156; Can ve Tuna, *MÖH*, 426; Tütüncübaşı, *Hukuk Seçme Serbestisi*, 41; Toker, “5718 Sayılı MÖHUK’ta Düzenlenen Tüketicinin Korunmasına Yönelik Hükümler”, 23; Kırılı Aydemir “Uluslararası Sağlık Turizminin Türk Milletlerarası Özel Hukukunun İlgili Maddeleri Kapsamında Değerlendirilmesi”, 97; Güngör, *Türk MÖH*, 190; Tekinalp, *Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları*, 336.

⁹⁰ Tanrıbilir, “5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun’un Genel Hükümlerinde Yapılan Değişiklikler Üzerine”, 226; Can ve Tuna, *MÖH*, 428; Zeynep Derya Tarman, “Milletlerarası Özel Hukukta Tüketicinin Korunması”, *Public and Private International Law Bulletin* 39, S. 1, (2019), 334.

HUK m. 26/2-a bendinin yani tüketici sözleşmelerinin uygulama alanı bulabileceği düşünülebilir. Ancak bu bent gerçekten uygulanabilecek midir? MÖHUK md. 26/4 fıkrasında paket turlar haricinde taşıma sözleşmelerinin ve tüketiciye hizmetin onun mutad meskeninin bulunduğu ülkeden başka bir ülkede sunulması zorunlu olan sözleşmelerde md. 26'nın uygulanamayacağı düzenlenmiştir. Kanımızca burada kanun metni hazırlanırken bir istisna hükmünün son fıkraya saklanması tercih edilmemeliydi⁹¹. Böylelikle kanun koyucunun kanun metninin sistematikliğini bozduğu kanaatindeyiz.

Çalışmamız açısından değerlendirdiğimizde, kendi imkânlarıyla Türkiye'ye gelerek serbest çalışan bir hekimle, hekimlik sözleşmesi akdeden sağlık turisti arasındaki sözleşme, tüketici sözleşmesi olarak nitelendirilebilir. Ancak bu sözleşmeler de MÖHUK md. 26/2 fıkrasında yer alan şartları sağlamadığından ve md. 26/4 fıkrasına uymadığından sözleşmeye uygulanacak hukukun tespitinde MÖHUK md. 24'e başvurulması uygun olacaktır kanısındayız.

D. SÖZLEŞME DIŞI İLİŞKİLERE UYGULANACAK HUKUKUN TESPİTİ

Hekimin sözleşme dışı ilişkilerden doğan hukukî sorumluluğu; haksız fiil, vekâletsiz iş görme ve *culpa in contrahendo* sorumluluklarından oluşmaktadır.

1. Haksız Fiil

Haksız fiil ilişkilerine uygulanacak hukukun tespiti için MÖHUK md. 34'te genel bir düzenleme yapılmış ve takip eden maddelerde haksız fiilin bazı özel görünüş biçimleri düzenlenmiştir.

Taraflar, sözleşmeden doğan ilişkilerde olduğu gibi haksız fiilden doğan sorumluluklarda da hukuk seçimi yapabilir. Ancak sözleşmelerden farklı olarak burada haksız fiilden önce tarafların hukuk seçimi yapması, işin niteliği gereği mümkün olmadığı için MÖHUK md. 34/5 hükmü doğrultusunda hukuk seçimi, yalnızca haksız fiil meydana geldikten sonra ve açık bir şekilde yapılabilir⁹². Haksız fiil ilişkilerinde kısmî hukuk seçimi kanunda düzenlenmemiştir.

Haksız fiillerde hukuk seçimine maddenin son fıkrasında yer verilmesi eleştirilebilir bir unsurdur. Tıpkı sözleşme ilişkilerini düzenleyen MÖHUK md. 24'te olduğu gibi öncelikle subjektif bağlama kuralı düzenlenip daha sonra hukuk seçiminin yapılmadığı haller düzenlenebilirdi. Taraflar haksız fiil ilişkisine uygulanacak hukuku seçmemişlerse MÖHUK md. 34 uyarınca uygulanacak hukuk, öncelikle haksız fiilin işlendiği yer hukukudur. Ancak haksız fiilin işlendiği yer ile zararın meydana geldiği yer farklı ise uygulanacak hukuk, zararın meydana geldiği yer hukukudur.

⁹¹ Benzer yöndeki görüş için bkz: Tarman, "Milletlerarası Özel Hukukta Tüketicinin Korunması", 329.

⁹² Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe, *MÖH*, 388; Can ve Tuna, *MÖH*, 457; Tütüncübaşı, *Hukuk Seçme Serbestisi*, 155; Kırılı Aydemir "Uluslararası Sağlık Turizminin Türk Milletlerarası Özel Hukukunun İlgili Maddeleri Kapsamında Değerlendirilmesi", 100; Güngör, *Türk MÖH*, 208; Tekinalp, *Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları*, 361.

MÖHUK md. 34/3 fıkrasına göre, borç ilişkisi, başka bir devletin hukukuyla daha sıkı ilişkiliyse somut olaya o devletin hukuku uygulanacaktır. Maddede kullanılan *daha sıkı ilişki* ifadesinden anlaşılması gerekenin ne olduğu belirtilmemiştir. Öğretide fer'i bağlanma yönteminin burada kullanılan *daha sıkı ilişki* şartını yerine getireceğini savunan görüş mevcuttur. Buna göre taraflar, aralarındaki başka bir hukukî ilişkiye uygulanacak hukuku seçmişlerse burada da seçilen hukuk uygulanmalıdır⁹³. Bu görüş kabul edildiği takdirde, hekimlik sözleşmesinde hukuk seçimi yapıldıysa haksız fiil sorumluluğuna da sözleşmede seçilen hukuk uygulanmalıdır.

MÖHUK md. 34/4 fıkrasına göre, sigorta sözleşmesine uygulanan hukukun imkân vermesi halinde zarar gören, tazminat talebini doğrudan doğruya failin sigortacısına karşı ileri sürebilir. Bu düzenlemenin yapılmasındaki amaç, mağdurun hakkı olan tazminatı tahsil ederken zorluk yaşamamasıdır⁹⁴.

MÖHUK md. 35 ve izleyen maddelerde haksız fiilin özel görünüş biçimleri düzenlenmişse de bunlardan yalnızca md. 35, bir yönüyle çalışma konumuzla ilişkilendirilebilir. MÖHUK md. 35 metninde kişilik haklarının ihlalden doğan sorumluluk düzenlenmiştir. Malpraktis, hasta kayıtlarının tutulmaması veya gereği gibi saklanmaması gibi durumlardan meydana geldiyse somut olaya uygulanacak hukukun belirlenmesinde bu maddeye başvurulmalıdır⁹⁵. Aynı durum, maddenin son fıkrası uyarınca hastanın kişisel verileri bakımından da geçerlidir. Zira ilgili fıkrada md. 35'in kişisel verilerin işlenmesi veya kişisel veriler hakkında bilgi alma hakkının sınırlandırılması yoluyla kişiliğin ihlal edilmesinden doğan taleplere de uygulanacağı düzenlenmiştir⁹⁶.

Kişilik haklarının medya yoluyla veya internet âleminde ihlal edildiğini ileri süren kişi için madde metninde seçimlik düzenlemeler yapılmıştır. Zarar veren kişi, zararın bu ülkede meydana geleceğini bilebilecek durumdaysa mağdurun mutad mesken hukuku veya zarar verenin iş yeri yahut mutad mesken hukuku uygulanmalıdır.

Genel haksız fiil düzenlemelerinden farklı olarak burada mağdura tek taraflı olarak hukuk seçimi yapabilme yetkisi verilmiştir⁹⁷. Eğer hekim, kendisine başvuran sağlık turistinin kişisel bilgilerini isteyerek medya yoluyla veya internette

⁹³ Ayrıntılı bilgi için: Onur Can Saatcioglu, "Haksız Fiilden Doğan Talep Haklarına Uygulanacak Hukukun Tespitinde "Fer'i Bağlanma" Yöntemi", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 25, S. 1, (2021), 232; Güngör, *Türk MÖH*, 212; Tekinalp, *Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları*, 360.

⁹⁴ Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe, *MÖH*, 393; Tekinalp, *Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları*, 361.

⁹⁵ Hastalara ilişkin tıbbî kayıtların tutulması ve bu kayıtların gizlilik esasına uygun şekilde saklanması hakkında verilen kararlara örnek olarak: Y13.HD, 13.12.2013, E. 2013/29954, K. 2013/31321; YHGK, 22.03.2022, E. 2020/592, K. 2022/356; Y15.HD, 26.11.2018, E. 2018/4621, K. 2018/4686; KVKK, 06.07.2021, K. 2021/666; KVKK, 07.11.2019, K. 2019/332. Ayrıca bkz: Dipnot 34.

⁹⁶ Güngör, *Türk MÖH*, 218; Tekinalp, *Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları*, 367.

⁹⁷ Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe, *MÖH*, 388, Güngör, *Türk MÖH*, 217; Tekinalp, *Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları*, 366.

yayarsa, yayılmasına sebep olursa yahut hasta kendi bilgilerine erişmek istediğinde bu kayıtlara erişimini engellerse ve hasta, bu nedenle hekimin haksız fiilden doğan hukukî sorumluluğuna başvurmak isterse uygulanacak hukukun tespiti için md. 35'e bakmak gerekecektir. Medikal turizmde özel klinikler arasındaki rekabet, sosyal medya paylaşımlarının yaygınlaşmasına neden olmuştur. Bu nedenle, sağlık turistinin rızası alınmadan hekim tarafından paylaşılan fotoğraf ve video yoluyla yapılan paylaşımlar sağlık turistinin kişilik haklarını ihlal edebilmektedir⁹⁸.

2. Vekâletsiz İş Görme

MÖHUK'ta vekâletsiz iş görmeden doğan sorumluluk için özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Öğretide ise hâkimin kanun koyucu yerine geçerek boşluğu doldurması gerektiği; borçlar hukuku hükümlerine göre çözüm getirilmesi gerektiği; vekâletsiz iş görmenin gerçekleştirildiği yer hukukunun uygulanması gerektiği yönünde görüşler mevcuttur⁹⁹.

Hekimin vekâletsiz iş görmeden dolayı sorumluluğu, tıbbî müdahalenin genişletilmesi sonucunda doğmuşsa hâlihazırda hekimlik sözleşmesi bulunmaktadır. Bu durumda kanımızca hekimlik sözleşmesine uygulanacak hukuka göre belirleme yapılması uygun olacaktır. Eğer hekim, daha önce aralarında hasta-hekim ilişkisi bulunmayan birine acil durum sonucunda müdahale ediyorsa haksız fiil hükümlerinin kıyasen uygulanması ve bu şekilde bir belirleme yapılması gerektir kanısındayız.

3. Culpa In Contrahendo

Vekâletsiz iş görmeden doğan borç ilişkilerinde olduğu gibi *culpa in contrahendo* sorumluluğu hakkında da MÖHUK'ta düzenleme bulunmamaktadır. Öğretide kabul edilen görüş, taraflar arasında sözleşme kurulsaydı o sözleşmeye aykırılık hallerinde uygulanması gereken hukukun burada da uygulanması yönündedir¹⁰⁰.

Yargıtay kararlarında da bu sorumluluk, sözleşmeden doğan sorumluluk gibi nitelendirildiğinden öğretide benimsenen yaygın görüşün uygulamada da geçerli olduğu söylenebilir¹⁰¹. Kanaatimizce bu görüş isabetlidir.

⁹⁸ Örneğin yabancı basında yapılan bir haberde Türkiye'de bulunan bir kliniğin sosyal medya hesabının adeta dişler, göğüsler, burunlar ve kalçalar ve daha özel vücut bölgelerinin görüntülerinden oluşan bir karnaval olduğu vurgulanmıştır. Erişim Tarihi: Ocak 30, 2025, <https://www.theguardian.com/news/2021/feb/09/brazilian-butt-lift-worlds-most-dangerous-cosmetic-surgery>

⁹⁹ Ayrıntılı bilgi için: Önal, "Türk Hukuku ve AB Düzenlemeleri Çerçevesinde Vekâletsiz İş Görmeye Uygulanacak Hukuk", 2170; Şanlı, Esen ve Ataman-Fıganmeşe, *MÖH*, 406; Rogerson, *Collier's*, 29; Demirkol, *Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk*, 256; Tekinalp, *Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları*, 311; Aynaz Uğur, *Milletlerarası Özel Hukukta Vekâletsiz İş Görme* (İstanbul: Legal Yayıncılık, 2022), 71 vd.

¹⁰⁰ Doğan, Kahveci ve Durgun, *Milletlerarası Ticaret Hukuku*, 119; Tütüncübaşı, *Hukuk Seçme Serbestisi*, 181; Doğan, Yılmaz ve Ayhan İzmirlî, *MÖH*, 418.

¹⁰¹ Örnek olarak: YHGK, 13.02.2013, E. 2012/13-1220, K. 2013/239.

E. YABANCI HUKUKUN UYGULANMASI

Yabancılık unsuru taşıyan hekimlik sözleşmesine yabancı bir hukukun uygulanması söz konusu olabilir. Yabancı hukukun uygulanması konusunda iki temel yaklaşım mevcuttur. Yabancı hukukun “hukuk” olarak kabul edildiği görüşe göre yabancı hukukun iç hukuktan statü olarak bir farkı yoktur. Yabancı hukukun hukuk olarak değerlendirilmesi, bir yönüyle hukuk sistemlerinin önem açısından eşdeğer olduklarının kabulü anlamına gelir ve hâkim, yabancı hukuk kurallarını re’sen araştırıp uygular. Yabancı hukukun vakıa olarak kabul edildiği görüşe göre ise tarafların yabancı hukukun uygulanması gerektiğini ileri sürüp iddialarını ispat etmeleri gerektiği kabul edilir¹⁰².

MÖHUK md. 2 uyarınca yabancı hukuk, hukuk olarak değerlendirilmektedir. Buna göre hâkim, önüne gelen ihtilâfa uygulaması gereken hukuku, tarafların ileri sürmesini beklemeden, re’sen tespit edip uygular. Dolayısıyla örneğin Almanya’dan Türkiye’ye gelen sağlık turistinin gördüğü zararı gidermek amacıyla Türk mahkemelerinde açılan davada Türk kanunlar ihtilâfî kurallarına başvurulmadan doğrudan doğruya Türk maddî hukuku uygulanmamalıdır. Hâkim, vasıflandırma yaptıktan sonra re’sen gerekli araştırmayı yapmalı ve Türk kanunlar ihtilâfî kurallarına göre somut olaya uygulanacak hukuku tespit etmelidir.

Hâkim, uygulanacak hukuku belirledikten sonra ilgili hukuka ait kurallara ulaşabilmek için taraflardan, ilgili devletteki diplomatik temsilciliklerden, Adalet Bakanlığından yardım isteyebilir, şahsen araştırma yapabilir veya bilirkişi incelemesine başvurabilir¹⁰³. Burada yalnızca uygulanacak hukuk kurallarının tespit edilmesi yeterli değildir. Uygulanacak hukuka ait kuralların yanı sıra söz konusu hukuk kurallarının ilgili devlette nasıl yorumlandığının ve konuyla ilgili yüksek mahkeme içtihatlarının da tespit edilmesi gerekmektedir¹⁰⁴.

Yabancı hukukun uygulanması konusunda MÖHUK md. 5 ve 6’da düzenlenen kamu düzeni müdahalesi ve doğrudan uygulanan kuralların varlığına dikkat edilmelidir. Kamu düzeni müdahalesi, yabancı hukukun uygulanmasıyla meydana gelen sonucun, hâkimin kendi hukukunda benimsenen adalet anlayışıyla, temel ilkelerle, genel ahlak anlayışıyla, temel hak ve özgürlüklerle bağdaşmadığı durumlarda söz konusu olacaktır. Hâkim, kamu düzenine açıkça aykırılık oluştuğu kanaatine varırsa yetkili yabancı hukukun olaya uygulanmasından vazgeçilecektir¹⁰⁵. Çalışmamız kapsamında kamu düzeni müdahalesi, örneğin imzalanan hekimlik sözleşmesinde hekimin mesleğini icra ettiği sırada ağır kusurlarından

¹⁰² Yabancı hukukun hukuk veya vakıa olarak değerlendirilmesi konusunda bkz: Can Yöney, *Yabancı Hukukun Uygulanması*. (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2018), 47 vd.

¹⁰³ Ayrıntılı bilgi için: Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe, *MÖH*, 75 vd.; Çelikel ve Erdem, *MÖH*, 172; Güngör, *Türk MÖH*, 84; Tekinalp, *Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları*, 48.

¹⁰⁴ Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe, *MÖH*, 69; Can ve Tuna, *MÖH*, 230; Güngör, *Türk MÖH*, 87.

¹⁰⁵ Doğan, Yılmaz ve Ayhan İzmirli, *MÖH*, 259; Çelikel ve Erdem, *MÖH*, 147; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe, *MÖH*, 84; Güngör, *Türk MÖH*, 93.

dahi sorumlu olmayacağına dair hükmün bulunması halinde gündeme gelebilir. Hekimlik sözleşmesinde böyle bir düzenlemenin yer alması, kamu düzenine aykırı olacaktır. Temel haklardan biri olarak koruma altına alınmasına rağmen, hastanın rızası alınmaksızın hekimin tıbbî müdahale yapabilmesine olanak tanıyan bir sözleşme metni, kamu düzenine aykırı olacaktır.

Doğrudan uygulanan kurallar ise ekonomik ve sosyal hayatta kamu yararını amaçlayan ve siyasal açıdan uygulanmak zorunda olan kurallardır. Bu kurallar, kendi alanına giren uyumsuzluklara, yabancılık unsuru taşıyıp taşımadığına bakılmaksızın doğrudan doğruya uygulanacaktır¹⁰⁶. Çalışmamız kapsamında doğrudan uygulanan kurallar, örneğin pandemi gibi olağanüstü koşullarda devlet tarafından sağlık hizmetlerinin acil durumlar haricinde sınırlandırıldığı hallerde karşımıza çıkabilir. Bu bağlamda, çok önceden randevu alınıp yurt dışından Türkiye'ye gelmiş olsa dahi, söz konusu randevunun alınan bu önlemlerin uygulandığı döneme rastlaması halinde, sağlık turistine uygulanması planlanan tıbbî müdahale gerçekleştirilemeyecektir.

IV. SONUÇ

Kendi kusuruyla hastasına zarar veren hekim, verdiği zararı gidermekle hukukî açıdan yükümlü tutulacaktır. Bu durum, hastanın ve hekimin kimliğinden bağımsız olarak uygulanması gereken bir ilkedir ve bu ilke, kaynağını borçlar hukukundan almaktadır. Hekimin hukukî sorumluluğu, sözleşmeye aykırılıktan, haksız fiilden, vekâletsiz iş görmeden veya *culpa in contrahendo* sorumluluğundan kaynaklanabilir.

Sağlık hizmeti almak isteyen sağlık turisti ile hekim arasındaki ilişkide yabancılık unsuru bulunduğu hallerde sağlık turisti hekimin malpraktisten dolayı hukukî yollara başvurmak isterse devreye milletlerarası özel hukuk kuralları girecektir. Zira yabancılık unsuru içeren özel hukuk ilişkilerine doğrudan Türk maddî hukuku uygulanamaz. Öncelikle vasıflandırma yapılmalı, daha sonra somut olaya uygulanacak hukuk tespit edilmelidir.

Çalışmamıza konu edilen olaylarda hekimlik sözleşmesine uygulanacak hukuk MÖHUK md. 24 uyarınca belirlenmelidir. Buna göre, taraflar hekimlik sözleşmesinde hukuk seçimi yapmışsa kural olarak yapılan seçime itibar edilir. Hukuk seçimi yapılmadıysa kural olarak karakteristik edim olan tıbbî müdahaleyi yapan hekimin iş yerinin bulunduğu yer olan Türk hukuku uygulanacaktır.

Tüketici sözleşmeleri MÖHUK'ta özel olarak düzenlenmesine rağmen sağlık hizmeti Türkiye'de sunulduğu için madde metnindeki istisna hükmü nede-

¹⁰⁶ Doğan, Yılmaz ve Ayhan İzmirli, *MÖH*, 278; Çelikel ve Erdem, *MÖH*, 155; Şanlı, Esen ve Ataman-Figanmeşe, *MÖH*, 11; Güngör, *Türk MÖH*, 44; Özdemir Kocasakal, "Sözleşmelere Uygulanacak Hukukun MÖHUK m. 24 Çerçevesinde Tespiti ve Üçüncü Devletin Doğrudan Uygulanan Kuralları", 50.

niyle çalışmamız kapsamına giren sözleşmelerde md. 26'nın uygulanamayacağı kanısındayız. Zira MÖHUK m. 26/4 ile tüketici sözleşmeleri başlığını taşıyan MÖHUK md. 26'nın *tüketiciciye hizmetin onun mutad meskeninin bulunduğu ülkeden başka bir ülkede sağlanması zorunlu olan sözleşmelere uygulanmayacağı* belirtilmiştir. Çalışmamızın kapsamına sağlık turistine Türkiye'de uygulanan tedaviler girdiğinden MÖHUK md. 26 birçok durumda uygulanamayacaktır.

Haksız fiil sorumluluğunda öncelikle haksız fiilin işlendiği yer hukuku; zarar başka yerde meydana geldiyse o ülkenin hukuku uygulanacaktır. Çalışmamızda hekimin kliniğinin Türkiye'de olduğu varsayıldığından burada yine öncelikli olarak Türk hukukunun uygulanacağı söylenebilir. Taraflar dilerlerse haksız fiil gerçekleşikten sonra hukuk seçimi yapabilir.

Vekâletsiz iş görmeden doğan sorumluluklarda hasta müdahaleden sonra müdahaleye muvafakat veriyse vekâlet sözleşmesi akdedilmiş sayılır ve MÖHUK md. 24 uygulanır. Müdahaleye muvafakat verilmediği hallerde ise öğretilde görüş birliği bulunmamaktadır. Yine, *culpa in contrahendo* sorumluluğunda da öğretilde görüş birliği olmamakla birlikte, baskın görüş, taraflar arasında sözleşme kurulmuş olsaydı sözleşmeye uygulanacak olan hukukun burada da uygulanmasıdır.

Son yıllarda sağlık turizmi alanında Türkiye'de dikkat çekici gelişmeler yaşanmaktadır. Bu durumun gelecekte de devam etmesi beklenmektedir. Bununla birlikte Türk maddî hukukunda tıp hukukunun bağımsız bir disiplin olarak düzenlenmemiş olmasının, sağlık turizmi kapsamında uyuşmazlıklarda karmaşık ve önceden öngörülmesi zor süreçler yaratacağı kanaatindeyiz. Bu bağlamda, hekimlerin hukukî sorumluluğunun Türk Borçlar Kanununda yer alan genel hükümlere göre yüzeysel bir biçimde değerlendirilmesi yerine, özel olarak tıp alanına mahsus hukukî sorumluluğu açıkça düzenleyen özel bir mevzuatın inşası edilmesi faydalı olacağı görüşündeyiz. Bu doğrultuda yapılacak yasama çalışmaları, uyuşmazlıkların daha hızlı, etkin ve daha öngörülebilir şekilde çözülmesini sağlayacaktır. Böylelikle hekimler, hastalar, hasta yakınları ve sağlık turistleri ortaya çıkan sonuçtan memnun kalacaklardır. Zarar gören sağlık turistlerinin zararlarının eksiksiz ve hızlı bir şekilde giderildiğine ilişkin olumlu tecrübeleri de Türkiye'nin sağlık turizmi alanındaki marka değerini yükselterek bu alanda elde edilen geliri arttıracacağı kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- Akkurt, Sinan Sami, Erdoğan, Kemal ve Tokat, Hüseyin. *Borçlar Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Aktaş İncel, Hatice Nur. *Tıbbi Malpraktiste Sorumluluk ve Komplikasyon*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2022.
- Antalya, Gökhan. *Marmara Hukuk Yorumu - Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt: V/1,2*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.
- Arslan, Firdevs. “Hekimin Sorumluluğunun Belirlenmesi Bakımından Hekim ile Hasta Arasındaki İlişkinin Hukukî Mahiyeti”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 26, S. 1, (2020): 400-422.
- Arslan, İlyas. “5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Uyarınca Sözleşmeden Doğan Borç İlişkilerinde Zımnî Hukuk Seçimi”, *Public and Private International Law Bulletin* 33, S. 2, (2013): 1-41.
- Ayan, Mehmet. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınevi, 12. Baskı, 2020.
- Ayan, Mehmet. *Tıbbî Müdahalelerden Doğan Hukukî Sorumluluk*. Ankara: Kazancı Yayınları, 1991.
- Aygün, Mesut. “MÖHUK Md 24/4. Fıkra Uyarınca En Sıkı İlişkili Hukuk ve Değişiklik Önerisi”, *10. Yılında Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun*. Tanrıbilir, Feriha Bilge ve Gümüşlü Tunçağıl, Gülce, editör. Ankara: Adalet Yayınevi, 2018.
- Briggs. Adrian. *The Conflict of Laws*. Oxford: Oxford University Press, 2013.
- Burnett, John J. ve Bender Baker, Heather. “Assessing the Travel-Related Behaviors of the Mobility-Disabled Consumer”, *Journal of Travel Research* 40, S. 1 (2001): 4-11.
- Bülbül, Fevzi. *Sağlık Turizminin Türkiye’deki Gelişimi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, 2015).
- Can, Hacı ve Tuna, Ekin. *Milletlerarası Özel Hukuk*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2019.
- Cek, Nina. “The Standards of Proof in Medical Malpractice Cases”, *Medicine, Law & Society* 13, S. 2, (2020): 173-196.
- Connell, John. *Medical Tourism*. Oxfordshire: CABI, 2011.
- Çelik, Çelik Ahmet. *Tazminat ve Alacaklarda Sorumluluk ve Zamanaşımı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Çelikel, Aysel ve Erdem, B. Bahadır. *Milletlerarası Özel Hukuk*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2022.
- Çetiner, Bilgehan, Furrer, Andreas ve Müller-Chen, Markus. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021.
- Demir, Bayram. “Sağlık Turizmine Dair”, *Sağlık Turizminde Öne Çıkan Ülkeler Sağlık Sistemleri ve Dünya Sağlık Turizmindeki Yerleri*. Yıldız, Ahmet, editör. Ankara: Nobel Bilimsel Eserler, 2020.

- Demirkol, Berk. *Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un 24. Maddesi Çerçevesinde Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2014.
- Doğan, Murat, Şahan, Gökhan ve Atamulu, İsmail. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.
- Doğan, Vahit, Kahveci, Seydi ve Durgun, Mehmet. *Milletlerarası Ticaret Hukuku*. Ankara: Savaş Kitap, 2020.
- Doğan, Vahit, Yılmaz, Alper Çağrı ve Ayhan İzmirli, Lale. *Milletlerarası Özel Hukuk*. Ankara: Savaş Kitap, 2023.
- Doğan, Vahit. "Milletlerarası Özel Hukukta Zayıf Âkit Tarafın Korunması", *Public and Private International Law Bulletin* 15, S. 1-2, (1995): 21-42.
- Doğramacı, Yakup Gökhan. *Tıbbi Uygulamadan Kaynaklanan Manevi Tazminat*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Ekingen, Erhan. "Türkiye Sağlık Turizmi ve Sağlık Sistemi", *Sağlık Turizminde Öne Çıkan Ülkeler Sağlık Sistemleri ve Dünya Sağlık Turizmindeki Yerleri*. Yıldız, Ahmet, editör. Ankara: Nobel Bilimsel Eserler, 2020.
- Eren, Fikret ve Dönmez, Ünsal. *Eren Borçlar Hukuku Şerhi Cilt II*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2022.
- Eren, Fikret ve Dönmez, Ünsal. *Eren Borçlar Hukuku Şerhi Cilt III*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2022.
- Eren, Fikret. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Legem Yayınevi, 2023.
- Eren, Fikret. *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Legem Yayınları, 2023.
- Ghaith, Summer, Moore, Gregory P., Colbenson, Kristina M. ve Lindor, Rachel A. "Charting Practices to Protect Against Malpractice: Case Reviews and Learning Points", *Western Journal of Emergency Medicine* 23, S. 3, (2022): 412-417.
- Gökcan, Hasan Tahsin. *Tıbbî Müdahaleden Doğan Hukukî ve Cezaî Sorumluluk*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017.
- Gönenç, Fulya İlçin. "Hukukî ve Etik Boyutuyla Medikal Turizm", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 22, S. 3 (2016): 1173-1184.
- Gümüş, Mustafa Alper. *Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2021.
- Günergök, Özcan ve Kayıhan, Şaban. *Borçlar Hukuku Dersleri (Genel Hükümler)*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2024.
- Güngör, Gülin. *Türk Milletlerarası Özel Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2022.
- Hakeri, Hakan. *Tıp Hukuku El Kitabı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Hakeri, Hakan. *Tıp Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.
- Hanyaloğlu, Ayşe Gül. *Malpraktis, Hekimler İçin Hukuksal Yaklaşım ve Sigorta Rehberi*. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi, 2011.
- Hatemi, Hüseyin ve Gökyayla, K. Emre. *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2021.

- Kantarıcı, Hasan Bülent ve Kurban, Adil. “The Healthcare Export and the Potential of Health Tourism in Turkey”, *The Business & Management Review* 5, (2014): 417-422.
- Kara, Doğan. “Vekâlet Sözleşmesine Uygulanacak Hukuk”, *Public and Private International Law Bulletin* 39, S. 1, (2019): 145-188.
- Karan, Yeliz. “Haksız Fiil Sorumluluğu ile Sözleşmeden Doğan Sorumluluğun Karşılaştırılması”, *Mustafa Dural’a Armağan*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2013.
- Kayar, İsmail. *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’na Göre Borçlar Hukuku Genel Hükümler - Özel Borç İlişkileri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.
- Kılıçoğlu, Ahmet M. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2021.
- Kırlı Aydemir, Deniz Defne. “Uluslararası Sağlık Turizminin Türk Milletlerarası Özel Hukukunun İlgili Maddeleri Kapsamında Değerlendirilmesi”, *Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2, S. 2 (2014).
- Koru, Onur. “Tıbbî Müdahalenin Hukuka Uygunluğu: Endikasyon Şartı”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 12, S. 2, (2021): 79-103.
- Koyuncu Aktaş, Nihan. *Hekimin Özen Borcuna Aykırılıktan Doğan Sözleşmesel Sorumluluğu*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020.
- Nomer, Ergin.** *Devletler Hususi Hukuku*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2017.
- Nomer, Haluk N. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2021.
- Oğuzman, M. Kemal ve Öz, M. Turgut. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt - 2*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2021.
- Önal, Ali. “Türk Hukuku ve AB Düzenlemeleri Çerçevesinde Vekâletsiz İş Görmeye Uygulanacak Hukuk”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan)* 22, S. 3, (2016): 2161-2190.
- Özcan Büyüktanır, Burcu G. ve Okyar, Dilâ. *Tıp Hukuku Kısa Ders Kitabı*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2023.
- Özdemir Kocasakal, Hatice. “Sözleşmelere Uygulanacak Hukukun MÖHUK m. 24 Çerçevesinde Tespiti ve Üçüncü Devletin Doğrudan Uygulanan Kuralları”, *Public and Private International Law Bulletin* 30, S. 1-2, (2010): 27-88.
- Özdemir, Gençer. *Tıbbi Müdahale Hatalarından Doğan Maddi Tazminat Sorumluluğu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Özdemir, Hayrunnisa. “Hekimin Hukukî Sorumluluğu”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 11, S. 1 (2016): 33-81.
- Öztürk, Necla. *Milletlerarası Özel Hukukta Aile Kurma Amaçlı Evlilik Benzeri Yaşam Modelleri*. Ankara, Adalet Yayınevi, 2015.
- Rogerson, Pippa. *Collier’s Conflict of Laws*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013.
- Saatcioğlu, Onur Can. “Haksız Fiilden Doğan Talep Haklarına Uygulanacak Hukukun Tespitinde “Fer’i Bağlanma” Yöntemi”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 25, S. 1, (2021): 211-242.

- Sağlam, İpek. “Defansif Tıp Uygulamaları ve Hekimin Mesleki Sorumluluk Sigortası”, *Sorumluluk Hukuku Sempozyumu-II Bildiri Kitabı*. Ögüz, Tufan ve Öz, Kerem, editör. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2023.
- Savaş, Halide. *Yargıya Yansıyan Tıbbî Müdahale Hataları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013.
- Sert Canpolat, Selin. “Özel Hastahanelerde Çalışan Doktorların ve Sağlık Personelinin Sorumluluklarının Değerlendirilmesi Bakımından Bir Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararının İncelenmesi”, *Terazi Hukuk Dergisi* 3, S. 25, (2008): 39-49.
- Smith, Melanie ve Kelly, Catherine. “Holistic Tourism: Journeys of the Self?”, *Tourism Recreation Research* 31, S. 1 (2006): 15-24.
- Stauch, Marc S. “Medical Malpractice and Compensation in Germany”, *Chicago-Kent Law Review* 86, S. 3, (2011): 1139-1168.
- Şanlı, Cemal, Esen, Emre ve Ataman-Figanmeşe, İnci. *Milletlerarası Özel Hukuk*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2023.
- Tanrıbilir, Feriha Bilge. “5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun’un Genel Hükümlerinde Yapılan Değişiklikler Üzerine”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 87, (2010): 195-227.
- Tarman, Zeynep Derya. “5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK) Uyarınca Yabancılık Unsuru Taşıyan Akdi Borç İlişkilerinde Hukuk Seçimi”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi* 26, S. 1, (2010): 143-171.
- Tarman, Zeynep Derya. “Milletlerarası Özel Hukukta Tüketicinin Korunması”, *Public and Private International Law Bulletin* 39, S. 1, (2019): 325-356.
- Tavlı, Nur. *Tıbbi Müdahalelerde Karar Vericiler ve Rıza*. Ankara: Bilge Yayınevi, 2022.
- Tekinalp, Gülören.** *Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2020.
- Tengilimoğlu, Dilaver ve Tosun, Nurperihan. “İleri Yaş ve Engelli Turizmi”, *Sağlık Turizmi*. Tengilimoğlu, Dilaver, editör. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2020.
- Toker, Ali Gümrah. “5718 Sayılı MÖHUK’ta Düzenlenen Tüketicinin Korunmasına Yönelik Hükümler”, *İzmir Barosu Dergisi* 81, S. 3, (2016): 11-74.
- Tuztaş, Hüseyin. *Bedensel Zararlar ve Tazminat Davaları*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2024.
- Tütüncübaşı, Uğur. *Akit Dışı Borç İlişkilerinde Hukuk Seçme Serbestisi*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2018.
- Uyanık, Ayfer. “Sağlık Turizmi Hukuku”, *Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi*, S. 36 (2015): 88-91.
- Van Calster, Geert. *European Private International Law*. Portland: Hart Publishing, 2016.
- Yavuz İpekyüz, Filiz. “Hekimin Tazminat Sorumluluğu”, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 20, S. 33, (2015): 19-61.
- Yavuz, Nihat. *Borçlar Hukuku El Kitabı*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2024.
- Yöneş, Can. *Yabancı Hukukun Uygulanması*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2018.

- Yördem, Yılmaz. “Hekimin Hatalı Tıbbî Uygulamaya Bağlı Hukukî Sorumluluğu”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 39, (2019): 129-155.
- Yücesoy Yılmaz, Yasemin. “Hekim Aleyhine Açılan Tazminat Davalarında Zamanaşımı Uygulaması”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, S. 23, (2015): 114-121.
- Zevkliler, Aydın ve Gökyayla, K. Emre. *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2021.
- T.C. Ticaret Bakanlığı haberi. Erişim Tarihi: Ocak 22, 2025. <https://ticaret.gov.tr/haberler/saglik-turizminde-kuresel-merkez-turkiye>
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2023 yılı için hazırlanan Türkiye Turizm Stratejisi. Erişim Tarihi: Ocak, 22, 2025, <http://www.sp.gov.tr/upload/xSPTemelBelge/files/J4WC8+20070302-17-1.pdf>
- Yabancı basında çıkan ve Türkiye’de tıbbî müdahale uygulandıktan sonra hayatını kaybeden bir sağlık turistine ilişkin haber. Erişim Tarihi: Ocak 30, 2025, <https://www.theguardian.com/news/2021/feb/09/brazilian-butt-lift-worlds-most-dangerous-cosmetic-surgery>